Authorized by — Lizenz — Izdošanas atļauja: ICD-OMGB :: Atbildīgais redaktors — Editor in Chief: Kārlis Rabācs, vietnieks: Aleksandrs Liepa, redakcijas sekretārs: Maksis Čulītis; redaktori: Andrējs Rudzis (Minchenē), Harijs Mindenbergs (Eslingenā), Arnolds Šmits (sports), Zigurds Bārda (techniskais iekārtojums)

LATVIJA

LATVIAN NEWSPAPER

Nr. 1 (33)
Otrdien, 1946. g. 3. XII.
Iznāk otrdienās un piektdienās :: Izdevējs: Bavārijas apgabala latviešu komitejas uzdevumā Latviešu preses darbinieku sadarbības kopa :: Redakcija: Günzburg/D., Bürgermeister-Landmann-Pl. 7, t. 92 :: Printed by Schwäb. Volksblatt, Günzburg/Don., Bürgerm.-Landmann-Pl. 7 :: Metiens — Circulation: 4000

Kurp virzāma mūsu uzņēmība

JĀGATAVOJAS TAM LAIKAM, KAD PAŠIEM BŪS JĀRŪPĒJAS PAR EKSISTENCES LĪDZEKĻIEM

Latviešu kooperatīvo organizāciju centra sanāksmē Grēvenē no 22.—24. nov. plaši iztirzātas mūsu tautiešu patstāvīgas saimnieciskas darbības iespējas un pieņemti svarīgi atzinumi. Šo atzinumu īstenošana prasīs daudz neatlaidīga, pacietīga un vienprātīga darba. Nelolosim cerības ātriem un viegli sasniedzamiem panākumiem, bet nedomāsim arī, ka iecerētie mērķi būtu nesasniedzami. Nenoliedzot nekādā ziņā palīdzības un aizsardzības vajadzību, tomēr negaidīsim visus atrisinājumus vienīgi no citiem un cituriences.

Centra priekšsēdis J. Vilciņš un prezidija loceklis J. Lezdiņš par sanāksmes un centra darbu informē:

„Centra pirmais darbs bija iesniegums sabiedroto iestādēm principiālas piekrišanas saņemšanai kooperatīvu dibināšanai un tālākai pastāvēšanai — darbam, ražošanai, apgādei un citiem uzdevumiem, kā arī kooperatīvu darbībai vajadzīgo apstākļu nodrošināšanai. Iesniegumu kopā ar latviešiem parakstījuši arī igauņu un lietuviešu pārstāvji. Tālāk centrs izstrādājis darbības noteikumus ražošanas kooperatīviem, darba kooperatīviem un izstrādā skolēnu kooperatīviem.

Sanāksmē centrs atzina, ka latviešu, tāpat kā citu Baltijas tautu DP vispārējā stāvokļa veidošanās dot iemeslus rēķināties ar nepieciešamību pāšām pārvietotām personām jau tuvākā nākotnē rūpēties par savai eksistencei vajadzīgo līdzekļu iegūšanu.

Tāpēc visiem spēkiem jācenšas nodrošināt saimnieciskā laukā tiesības patstāvīgi uzņemties un strādāt iestāžu, privātu uzņēmumu un personu darbus, pašiem saņemot par tiem atlīdzību, pašiem izvēlēties veidus, kādos strādāt brīvi saņemtos vai iestāžu rīkotos darbus, t. i. strādāt kā algotiem darbiniekiem vai saņemt darbus kā patstāvīgiem uzņēmējiem un dibināt un apsaimniekot savus pastāvīgus uzņēmumus rūpniecībā, amatniecībā, tirdzniecībā, lauksaimniecībā un citās nozarēs, pārdot to ražojumus un pašiem saņemt par tiem iegūstamās vērtības. Patstāvīgā uzņēmība darba, ražošanas, preču apgādes un citu veidu kooperatīvos uzskatāma par to saimnieciskās darbības veidu, kas svešniecības apstākļos var dot labāko iespēju plašām aprindām strādāt pašu latviešu uzņēmumos, kļūt neatkarīgiem no sveša darba devējiem un gūt labākos ienākumus, kā ikviena personīgo, tā visu kopīgo vajadzību apmierināšanai. Tādēļ ne tikvien jāturpina, bet visiem iespējamiem līdzekļiem jāvērš plašumā sistemātiska, konstruktiva darbība latviesu kooperatīvu organizēšanā, darbības izveidošanā un tam vajadzīgo labvēlīgo apstākļu nodrošināšanā. Tā panākšanai, pēc centra atziņas, kopīgo interešu labā pirmā kārtā vajadzīga visas latviešu sabiedrības, dažādu arodpratēju, speciālistu un organizātoru, utt. mērķveida sadarbība un savstarpīgs atbalsts. Bet ne mazākā mērā vajadzīga latviešu organizāciju un amatpersonu vispusīga, aktīva un konkrēta rīcība un palīdzība.

Nometnēs jāorganizē grupas vai komisijas, jeb jānoteic atsevišķas personas, kas konkrēti un aktīvi darbojas kooperatīvu organizēšanā. Visās nometnēs jācenšas panākt rašošanas un darba kooperatīvu nodibināšana un darbības iesākšana, sākumā kaut visšaurākos apmēros. Tāpat jādibina kooperatīvās apgādes kopas tais nometnēs, kur tādu kopu vēl nav. Latviešu centrālām organizācijām un kooperatīvo organizāciju centram, jāuzņemas rīcība nometnēs nodibināto latviešu kooperatīvu vajadzīgai legalizācijai un tālākai darbībai nepieciešamo formālo piekrišanu nodrošināšanai. Jāvēlas, lai nometņu komitejas, un vispār administrācija atbalstītu darbiniekus, kas nometnēs darbojas kooperacijas laukā un rosinātu un sekmētu patstāvīgo kooperatīvo uzņēmumu nodibināšanu un darbību.

Lai turpmākai patstāvīgai uzņēmībai nodrošinātu ārī tos saimnieciskos pasākumus, kuros tagad latvieši nometnēs strādā, centrs atzīst, ka svarīgi būtu nometņu darbnīcas un citus uzņēmumus pārveidot patstāvīgos ražošanas vai darba kooperatīvos. Tāpat nometņu mācību darbnīcās būtu organizējamas patstāvīgas ražotāju grupas, kas darbotos uz kooperatīviem pamatiem un varētu būt kodols patstāvīgu uzņēmumu sākumam.

Jau vairāk kā 40 nometnēs pastāv kooperatīvās apgādes kopas. To skaits iet plašumā un darbība attīstas. Kopas un vairumtirdzniecības šabiedrība „Turība" veikušas nenoliedzami pozitīvu darbu brīvā tirdzniecībā dabūjamo preču sagādē par iespējami izdevīgākām cenām. Apgādes kopām stāv priekšā arī jauni uzdevumi. Dažās nometnēs angļu joslā izteikti norādījumi, ka par pārtiku, telpām un apgaismošanu jau tuvākā laikā DP būs jāmaksā. No tā var secināt, ka pārtikas preču apgāde ievirzīsies civiliedzīvotājiem vispārīgi pastāvošā sagādes kārtībā. Tādēļ būs nepieciešami latviešu patērētajiem pašiem rūpēties par viņiem pienācīgās pārtikas apgādi un sadali. Šim uzdevumam kopām jau laikus jāgatavojas.

Sanāksmes beigās notika Grēvenes latviešu nometnes vadības sarīkots kooperacijas propagandas vakars, ko ievadīja nometnes vadītājs A. Prāms. Referātus lasīja centra priekšsēdis J. Vilciņš un prezidija locekļi J. Lezdiņš un A. Ozols.

Bijušais Anglijas ministru prezidents Vinstons Čerčils 30. novembrī savās lauku mājās nosvinēja 72. dzimšanas dienu; attēlā angļu valstsvīrs redzams kopā ar feldmaršalu Montgomeriju, kas patlaban atrodas Vidējos austrumos.

Darbs vairo savaldību un ticību

ARCHIBĪSKAPA T. GRĪNBERGA VĒROJUMI LATVIEŠU NOMETNĒS

Ja Latvijā archibīskapa T. Grīnberga piedalīšanās dievkalpojumos raduja svētku noskaņu, tad vēl vairāk tas izjūtams pašreizējos apstākļos, kad archibīskapa ierašanās ikvienā nometnē ir izcils notikums. Visur sirsnīga sagaidīšana bērnu pasniegtie ziedi, uzrunas un svētbrīži, kas paliek uz ilgu laiku atmiņā. Archibīskaps nodomājis apmeklēt ikvienu latviešu nometni Rietumvācijā, taču tas nav uk viegli izdarāms, tas prasa daudz izturības un laika. Pagājušā gadā apmeklētas daudzas nometnes angļu okupācijas joslā, šī gada pirmajā pusē apciemoti tautieši franču joslā, bet pēdejā laikā archibīskaps apmeklejis amerikāņu joslas latviešu nometnes Augsburgā, Eichštetē, Ansbachā, Fellbachā, Vircburgā, Lauingenā u. c. Pēdejā apmeklējumā archibīskaps T. Grīnbergs 1. decembrī ieradās Ausmas nometnē Kleinkecā pie Gincburgas. Svinīgā dievkalpojumā augstais viesis šeit iesvētīja pašas nometnes amatnieku gatavotos altāra traukus un skautu karogu.

Par apmeklējumiem archibīskaps mūsu līdzstrādniekam izteicās: „Vērojumi nometnēs man bijuši loti svētīgi. Tie man devuši iespēju dažādos iesniegumos atsaukties uz personīgi pārbaudītiem faktiem. Zinu mūsu tautiešu rūpes, ciešanas un cerības, zinu arī viņu darba panākumus. Ir prieks vērot, ka nometnēs kur vairāk tautiešu iesaistījušies darbā, jūtama arī lielāka saderība, savaldība un ticība.

Garīgās dzīves veicināšanā latviešiem Vacijā loti liels atbalsts būs 30.000 Jauno derību, ko Zviedrijā iespiež Britanijas un ārzemju bībeļu apvienība. Tāpat no Zviedrijas gaidāms 17.000 dziesmu grāmatu un 5000 bībeļu. Muitas formalitātes kavē latviešu draudžu vajadzībām pagatavoto kulta priekšmetu — šķīvju, svečturu u. c. ievešanu Vācijā no Italijas. Priecājos, ka tautiešiem ir pacietība un griba pašiem izgatavot šos priekšmetus, kā tas, piemēram, noticis Ausmas nometnē Kleinkecā. Ticībā veicot ikdienas uzdevumus, gūsim spēku izturēt visus pārbaudījumus arī nākotnē."

Ziemassvētkus archibīskaps nodomājis pavadīt Eslingenā, bet ar Jaunu gadu turpinās nometņu apciemojumus.

Nometnēm aicinājumus vēlams iepriekš pieteikt archibīskapa sekretāram māc. E. Rozītim Eslingenā, Bahnhofstrasse 12a. — Archibīskapa sekretārs informē, ka nākamā gada jūnijā Zviedrijā notiks vispasaules luterāņu koncils, kurā ielūgts arī mūsu archibīskaps. Prāvests Grosbachs, kas līdz šim dzīvoja Zviedrijā tagad pārceļies uz Dāniju un tur veic latviešu garīgo aprūpi.

Z. B.

APŠAUDĪŠANĀS PALESTĪNĀ

Londonā, 1. 12. (BBC) Jeruzālemē sestdienas vakarā izcēlusies apšaudīšanās starp žīdu nemierniekiem un angļu karavīriem, kas turpinājusies vairāk nekā divi stundas. Ārlietu ministrs Bevins privātā sarunā lūdzis Savienoto Valstu ārlietu ministru Bernsu nākt talkā Palestīnas jautājuma atrisināšanā. Septiņas arabu valstis atkal protestējušas pret žīdu ielaišanu Palestīnā, kā arī pret angļu nenoteikto rīcību Palestīnas lietās.

Atbruņošanās jautājums UN

UN KOPSAPULCE PAREDZĒTA 8. DECEMBRĪ

UN Ņujorkas apspriežu galvenajā vietā pagājušo nedēļu bija politisko jautājumu komisijas pārrunas par padomju priekšlikumu — visām valstīm sniegt UN ziņas par ārzemēs novietotajiem bruņotajiem spēkiem un šajā pat sakarībā ierosināto atbruņošanās problēmu. Pēc angļu un amerikāņu ieteikuma, paplašinot šo Molotova priekšlikumu, komisija ar 34 pret 7 balsīm nolēma, ka visām valstīm jāsniedz ziņas nevien par visiem ārzemēs, bet arī iekšzemē novietotiem bruņotiem spēkiem. Atbruņošanās jautājumā, kur runa bija arī par ātomu ieroču aizliegšanu, Anglijas un dažu citu valstu pārstāvji pretojās Molotova plānam atbruņošanās lietu kārtošanu nodot Drošības padomei, kur lielvalstis atkal varētu izlietot veto tiesības. Politisko jautājumu un pārejo pastāvīgo komisiju lēmumus apspriedīs UN kopsapulce, kas paredzēta svētdien, 8. decembrī un beigšoties jau 11. decembrī. Arī ārlietu ministru apspriedēs par mierīgumiem ar Vāciju vasaļvalstīm panākta vienošanās vairākos jautājumos un pēc „Times" Ņujorkas korespondenta domām, kas ticies ar visiem ārlietu ministriem, apspriedes beigšoties divu nedēļu laikā.

Molotova priekšlikums sākumā paredzēja, ka valstim būtu jāsniedz ziņas vienīgi par ārzemēs novietotiem spēkiem, atskaitot turklāt bijušās ienaidnieku valstis, kā arī par gaisa un flotes atbalsta punktiem svešās territorijās. Pēc Reutera atreferējuma, Molotovs cēlis iebildumus, ka angļu un amerikāņu karaspēks stāvot neienaidnieku valstīs kā Atlantijas, tā Klusā okeāna apgabalā, kas nozīmējot iejaukšanos šo valstu iekšejās lietās. Padomju Savienība esot izvākusi savu karaspēku no Bornholmas, Irānas, Čechoslovakijas, Dienvidslavijas, Norvegijas un Ķīnas. Amerikāņu senators Konellijs vēlējās krievu priekšlikumu attiecināt uz visiem UN valstu bruņotajiem spēkiem, lai kur tie atrastos. Bevins atzina, ka Molotova priekšlikums būtu apskatāms kopā ar agrāko krievu atbruņošanās priekšlikumu. Molotovs, šādu domu nosaucа par „nesaprātīgu", kaut gan bija ar mieru savu plānu attiecināt uz visiem bruņotiem spēkiem. Pēc angļu parstāvja Noela Bekera domām līdz 1. janvarim sniedzamās ziņas būtu jāpārbauda Drošības padomes īpašam kontroles organam. Konelijs neveiējās šādu kontroli, bet ierosināja ziņojumos ietilpināt nevien tiešos bruņotos spēkus, bet arī visas vienības militārās uniformās. Molotovs ierosināja, lai vispārejās bruņošanās sacensības izbeigšanai radītu divas komisijas pie Drošības padomes.

Anglijas pārstavis sērs Hertlijs Sokross paskaidroja, ka Anglija gan ieinteresēta vispārējā plašā atbruņošanā, bet nedomā samazināt savus bruņotos spēkus, ja citas valstis tura gatavībā lielas armijas. Lai atbruņotos, esot svarīgi radīt efektīgu kolektīvas drošības sistēmu. Šokross vērsās energiski pret atbruņošanās problēmas nodošanu Drošības padomei, kur kādā lielvalsts atkal varētu pasteigties izmantot savas veto tiesības. Atbruņošanās kontroles organam jābūt tādam, kur tas nav iespējams. Arī Francijas delegāts bija par to, ka ātomenerģijas kontroles jautājumā neviena valsts nedrīkst lietot savas veto tiesības.

Amerikāņu senātors Konelijs paziņoja, ka Savienotās Valstis ir par atbruņošanos un arī gatavas iznīcināt ātomieročus, bet vienīgi tad, ja būs garantijas par vispasaules drošību.

Saimniecības un sociālo lietu komisija vienojās dibināmās starptautiskās bēgļu organizācijas statūtos paredzēt klauzulu par bēgļu un pārvietoto personu nometināšanu apgabalos bez patstāvigas valdības, kā Palestīna. Savienoto Valstu delegācija ieteica palīdzību trūkumcietējām zemem dot ne vairs ar kādas internacionālas organizācijas, kā UNRRA, starpniecību, bet tieši šīm zemēm.

Ārlietu ministru padomes apspriedēs vienojās, ka Italijai, Bulgārijai, Ungārijai un Rumānijai jāatsakās no reparāciju prasībām pret Vāciju. Molotovs beidzot piekrita brīvas kuģošanas tiesībām Donavā, bet nevēlējās šo klauzulu uznemt attiecīgo valstu mierlīgumos. Tāpat Molotovs piekrita, ka Rumānija vajadzības gadījumā atcels sevišķos likumus par naftas produkciju, kas skar sabiedroto intereses. Bevins aizrādīja, ka apmēram puse rumāņu naftas aizejot par ārkārtīgi zemām cenām reparācijās uz Padomju Savienību, kādēļ angļu firmas nonākušas pie bankrota.

(AP, Reuters, DANA, BBC)

Sadursmes Grieķijā kļūst arvien nopietnākas

MINISTRU PRĒZIDENTS CALDARISS DEVIES UZ ŅUJORKU AR ZIŅOJUMU UN

Nemieri un bruņotas sadursmes Grieķijā pēdejā nedēļā vērsušās vēl plašākas, radot visai nopietnu stāvokli. „Times" korespondents jau pagājušajā nedēļā ziņojumā no Atēnām cīņas Grieķijā apzīmēja par tādām, kas vietām atgādinot pilsoņu karu un draudot radīt starptautiskus sarezģījumus. Cīņas, apņemot arī Rietumtrakiju, kā svētdien ziņoja Londonas BBC, sasniegušas jau Turcijas robežu. Dienvidslavijas pierobežā grieķu valdības karaspēks cīnā ar nemiernieku bandām lietoja artileriju un iznicinātāju lidmašinas.

Kā no nesen Londonā publicētā grieķu valdības saraksta par dažādiem robežincidentiem redzams, 20 gadījumos sadursmēs iejauktās personas atkāpušās Dienvidslavijas territorijā, vienā gadījumā tajās piedalījušies Dienvidslavijas pavalstnieki, naktī uz 13. novembri uzbrūkot kādai grieķu armijas vienībai Makedonijā. Deviņos gadījumos bandu locekļi atkāpušies uz Albānijas un četros gadījumos uz Bulgārijas territoriju. Trijos gadījumos pierādīta Albānijas pavalstnieku piedalīšanās bandās.

Šo sadursmju dēl attieksmes ar Dienvidslaviju pasliktinājas tiktāl, ka Dienvidslavija, kā to ziņoja oficiālā dienvidslavu ziņu aģentūra „Tanjug", atsauca savu sūtni no Grieķijas, atstājot Atēnās vienīgi lietvedi. AP pat atsāstīja kāda Dienvidslavijas ārlietu ministrijas ierēdņa izteiktās domas, ka varot būt runa par diplomātisko attiecsmju pilnīgu pārtraukšanu ar Grieķiju. Pēc tam Grieķijas ārlietu ministrija paziņoja, ka Dienvidslavija vēl vairāk pastiprinājusi savu karaspēku Grieķijas pierobežas apgabalos, par pamatu minot to, ka „liels skaits" grieķu pierobežā meklējot patverties no Grieķijā valdošā terrora.

Angļu laikraksts „Sunday-Times" raksta, ka arī Vidusgrieķijā turpinoties smagas karaspēka sadursmes ar dumpiniekiem. Prāgas radio atzīmēja, ka dienvidslavu preses atašejs Pragā kādā preses konferencē runājis par Grieķijas pasākto „melu kampaņu" pret Dienvidslaviju. Šīs kampaņas mērķis esot padarīt Dienvidslaviju atbildīgu par miera apdraudēšanu Balkanos.

BBC svēdien ziņoja par Grieķijas kara ministra atgriešanos no inspekcijas brauciena pa cīņu apgabaliem, pie kam ministrs pateicis valdības stingru rīcību pret nemierniekiem. Arī līdz šim grieķu valdība un parlaments nopūlas visiem līdzekļiem tikt galā ar draudīgo situāciju. Parlaments piekritis valdības rīkojumam, kas paredz amnestiju visiem bruņotiem valdības karaspēka pretiniekiem, ja tie mēneša laikā padodas. Valdība sagatavojusi vēl otru rīkojumu, kas tai dotu pilnvaras apķīlāt laikrakstus, „ja ir apdraudēta valsts un publiska drošība". Tādā kārtā, kā paskaidrojis grieķu tieslietu ministrs, valdība gribot nodrošinātīes pret revolucionāra rakstura publikācijām.

No Salonikiem saņemta UP ziņa, ka „Belgrades tuvumā apmācītas komūnistu bandas stājušās sakaros ar bulgāru komūnistiem Trakijā, lai izplestu pilsoņu karu Grieķijā arī uz tās ziemeļaustrumu daļu".

Atēnās sāktas grieķu un amerikāņu lietpratēju sarunas par saimniecisku un financiālu palīdzību Grieķijai. Šo apspriežu sākumā, kā vēstīja BBC, republikāniskās liberāļu partijas vadītājs uzaicinājis karali izdarīt steidzamu valdības maiņu. Vētrainā parlamenta sēdē opozicijas partijas uzbrukušas Caldarisa valdībai, ka tā nepietiekami apbruņojusi žandarmeriju, tā kā tā nespējot stāties pretīm nemierniekiem. Valdības pārstāvis atbildējis, ka sabiedrotie neesot līdz šim izpildījuši Grieķijas lūgumu piegādāt tai ieročus un karā materiālus.

Šādā kļūmīgā situācijā ministru prezidents Caldariss bija nolēmis doties uz Ņujorku un lūgt UN nosūtīt uz Grieķiju izmeklēšanas komisiju, pie kam, pēc „New York Times" informācijas, Savienotās Valstis un Anglija esot gatavas atbalstīt Grieķijas jautājuma uznemšanu UN apspriežu darba kārtībā. Pagājušajā nedēļā Caldariss pēkšņi paskaidroja, ka nezinot, kad un vai vispār Grieķijas sūdzības tikšot iesniegtas Drošības padomei. Atēnu radio tomēr ziņoja, ka grieķu slepenā dienesta vadītājs izlidojis uz Ņujorku ar dokumentiem grieķu delegācijai UN sūdzības sagatavošanā par bandu operācijām Grieķijā. Bet tad Caldariss vēl reiz mainījis savu nodomu, un BBC svētdien ziņoja par viņa aizlidošanu uz Ņujorku, lai sniegtu ziņojumu UN par notikumiem Grieķijā. Tātad sagaidāms, ka tuvākā nākotnē UN būs jānodarbojas ar jaunu, nopietnu problēmu.

AIZRĀDĪJUMS

Pārņemdami Bavārijas apgabala Latviešu komitejas agrāko laikrakstu „Bavārijas Latviešu Vēstnesis" ar tā nenokārtotām abonementu saistībām, saziņā ar BALK uzaicinam līdz š. g. 31. decembrim visus tautiešus, kas iemaksāto abonēšanas maksu apmēros „Bavārijas Latviešu Vēstnesi" nav saņēmši, un nav atprasījuši iemaksāto abonēšanas naudu, paziņot „Latvijas" kantorim (Bürgermeister Landmann Platz 7, Günzburg/D., Bayern, 13b) savas tagadējās adreses, pēc kam tiem nenokārtotās summas apmēros piesūtīsim laikrakstu „Latvija". Līdz šī gada 31. decembrim nepieteiktās un neatmaksātās „Bavārijas Latvieša Vēstneša" abonēšanas maksas BALK uzskatīs par ziedojumu komitejai.

„Latvijas' kantoris

A. Reins,
Bavārijas apgabala latviešu komitejas priekšsēdis

Tautiešiem svešumā

Mēs esam sākuši trešo svešniecības gadu. Esam to sākuši ar tām pašām cerībām, kādas lolojām tad, kad otrs pasaules karš tikko iesākās, kad bijām brīvi cilvēki savā brīvajā valstī — turpināt miera darbu savā sentēvu zemē. Pa šiem gadiem esam bargi piemeklēti un šie piemeklējumi mācījuši mūs brunoties ar pacietību un izturību. Ja šīm bruņām pievienosim vēl vienotību, tad varam cerēt, ka likteņa pārbaudījumus izturēsim, piedzīvosim savu ilgu piepildījumu.

Ar tādu vienotāju domu un ar nolūku kalpot mūsu tautai un vienot visus spēkus tās labā, Bavārijas apgabala latviešu komiteja un latviešu preses darbinieku kopa, turpinot agrākā Bavārijas Latviešu Vēstneša darbu, nodod tagad atklātībai laikrakstu „Latvija". To darīdami mēs ceram, ka tautieši, izprasdami, ka tikai vienoti kopēju ceļu staigājot varam sasniegt cela mērķi, nāks mums talkā, tā līdzēdami veidoties un izpausties sabiedriskai domai veselīga demokratisma garā, līdz ar to palīdzot kā pašai sabiedrībai, tā viņas organizētājiem un vadītājiem iestādījumiem. Daudzi vientuļi celinieki ir izklīdināti pasaules lielcelos un daudzi cēli mērķi nav sasniegti tikai tādēļ, ka tie palikuši vientuļnieku ceļi un mērķu cildenumām trūcis sabiedriskās elpas caurstrāvojuma.

Savās svešniecības gaitās mēs esam pūlējušies cik spēdami sava likteņa atvieglināšanai, šajā darbā mums ir bijuši panākumi, bet ir bijušas arī klūdas un alošanās. Ja būsim godīgi pret sevi, tad tādas saskatīsim arī turpmāk. Individuālisti būdami, mēs dažreiz nesaredzām kopējo mērķi un, katram pēc sava tiecoties, kaitējam kopības interesēm. Bet ja dzīvodami savā neatkarīgajā valstī divdesmit uzplaukuma gadus pratām pāri personīgajam respektēt kopību, tā jo vairāk pūlēsimies to darīt tieši tagad.

Katrā veselīgā organismā, arī tautā, rosās dzīvot gribas instinkti, kas liek domāt un rūpēties par nākotni. Ja šis instinkts vairs neizpaužas, tad organisms ir slims un, slimībai ielīgstot, tam jāiet bojā.

Vai mums visiem nav vienas domas un vienas intereses? Vai mēs neesam no latviešu zemes un tautas atrauta tautas daļa? Vai mums nerūp mūsu tautas veselība un nākotne? — Esmu pārliecināts, ka ikviens uz šiem jautājumiem atbildēs ar „jā". Vai tad tas mūs nemudina iet roku rokā kopējo svešniecības ceļu? Sakamvārds teic, ka kopējas bēdas vieglāk panesamas, bet kopēji prieki ir divkārši prieki. Vai mums to aizmirst? Izklīdētiem svešumā, mums no visām pusēm draud pametumi. No tautas celma atšķirtas atvases grūti sakņojas, nīkuļo un iet bojā. Mūsu priekšā rēgojas asimilācija un no ārienes uzglūn demoralizētājas pēckara indeves. Nometņu dzīve, kur tagad dzīvojam, ir īstā vieta masu cilvēka tipa radīšanai. Bet šis tips mums ir svešs, jo tam nav sakņu, kas piesaistītu zemei un tam nav arī izjūtas, kas to vieno ar tautas kopību. Paldies Dievam, ka esam dziļi ieauguši mūsu tēvu tēvu zemē. Tā ir mūsu stiprā puse.

Mag. oec. Jānis Labsvīrs

Latvijas Sarkanā Krusta 28. gada dienas atcerei

Nav pagājis ilgs laiks, kopš atzīmējām mūsu valsts dibināšanu, atceroties ne tikai valsts izcīnīšanas laiku un tās patstāvības gadus, bet atceres aktos un pēc tam mājās ikviens mēģinājām arī saskatīt pamatojumu ticībai atgriezties atpakaļ brīvā un neatkarīgā Latvijā. Bet ja valsts svētkus, kaut nepretenciozi, atzīmēja visās latviešu nometnēs, tad 20. nov., Latvijas Sarkanā Krusta dibināšanas dienu, gan laikam atcerējās tikai retie.

Latvijas Sarkanais Krusts ir radies un izveidojies faktiski jau pirmā pasaules kara laikā, kad mūsu tauta, pāri grūtumiem tomēr izkaroja brīvu un neatkarīgu valsti. Latvijas Sarkanā Krusta vārds ir savījies ar latviešu strēlnieku cīņām, kuru laikā jau 1915. gadā nodibinājās latviešu strēlnieku lazarete. Prof. Jankovskis un māsa Marta Celmiņa ir pirmie zelmlauži pie LSK dibināšanas, kaut arī LSK legālizācija notika vēlāk — 1918. g. 20. novembrī.

Ir daudzas nacionālas un starptautiskas organizācijas, bet retā no viņām guvusi popularitāti kā Sarkanais Krusts. LSK paliek nesatricināts cauri visām krīzēm, kariem un vēsturiskām pārvērtībām tamdēļ, ka tā pamatos ir ideja, kas tikpat veca kā cilvēce, un proti — humānitātes, cilvēcības ideja. Ir laiki, kad šķiet, ka šī ideja itkā zudusi, bet viņa ir cēlusies un celsies augšā, kamēr vien pastāvēs domātāja cilvēce. Simboliski, ka Starptautiskais SK par centru izvēlējies Šveici, valsti, kuru mēdzam uzskatīt par brīvības zemi. ŠK vienmēr bez aicināšanas, bez pretenzijām sniedz palīdzīgu roku visur, kur cieš cilvēks, vienalga kas viņš būtu un kur viņš būtu. Bet ja vaicātu, kad cilvēka ciešanas bijušas vislielākās, tad atbilde ir viena, ka karš ir tas, kas sākāpina ciešanas līdz pēdējam, karavīrs ir tas, kas uz saviem pleciem iznes šo ciešanu smagumu. Tamdēļ SK darbība bijusi visrosīgākā un palīdzība visnepieciešamākā tieši kara un pēckara apstākļos.

Arī LSK darbības sākumi, kā redzējām, sakrīt ar mūsu strēlnieku pulku cīņām. Mūsu brīvības cīņās LSK ir audzis un veidojies un noorganizējis palīdzību Latvijas brīvības cīnītājiem. Ja sakām, ka ar sauli uz cepures un ar sauli sirdī šo cīņu karavīri ir likuši savas galvas uz ežiņas sargāt tēvu zemi, tad tāpat simboliski varam teikt, ka līdzi šiem viriem ir gājuši viri, sievas un jaunavas ar sauli sirdī un Sarkanā Krusta saiti ap roku. Ko LSK veicis Latvijas patstāvības laikā, šķiet, visiem lielos vilcienos zināms. Vai tās bija slimnīcas, sanatorijas, veselības kopšanas, mūsu skolas un citas līdzīgas iestādes, visas tās kopā atvieglojot nelaimīgo ciešanas, palīdzēja tautas dzīvības kokam nostiprināties un salapot.

Un šodien, kad esam ārpus dzimtenes, LSK atkal bija viens no pirmiem, kas sāka darbu, lai palīdzētu tautiešiem svešumā. Ne statistika var izteikt šo darbu, bet gan ikviens, kas pie sevis to izjutis un izjūt arī tagad. LSK arvien, cik tas bijis iespējams, ir mēģinājis mīkstināt mūsu ciešanu smagumu.

Mūsu grūtības vēl nav beigušās, varbūt, ka tās lielai daļai tikai īsti sāksies. Tāpēc priecāsimies, ja vairāk radīsies tādu, kas ne tikai stiprinās LSK stāvokli, bet stāsies arī viņa līdzgaitnieku rindās, lai nākošā darba gadā LSK darbs būtu vēl svētīgāks.

Augsburgā ģimnazisti jau tagad sāk mācīties arodus

TAUTSKOLU INSPEKTORS SAGATAVOJIES PAR MASIERI

Atrast Latviešu tautas augstskolu Hochfeldas nometnē Augsburgā nemaz nav vienkārša lieta, vismaz tas neizdodas ar reizi, bet tikai pa daļām. Klausītavas un praktisko apmācību darbnīcas izkaisītas pa plašo nometnes territoriju, jo šai dzīvokļu blokmāju nometnē nav iespējams atrast vienuviet sabiedriskām nodarbībām telpas.

Kopš 1. maija, kad Tautas augstskola dibināta, izdevies atjaunot dažas izbumbotas istabas vienas blokmājas augšstāvā, kur novietojusies kanceleja un varēs notikt arī mācības. Tas ir entuziāstu noslēpums, kas šīs kailās sienas bez logiem, durvīm, griestiem un grīdām sakārtojuši, nesaņemot no saviem labvēļiem ne kailas naglinas.

Pie padarītā jāmin virkne kursu, kas devuši labi sagatavotus aroda pratējus dažādās nozarēs. Visvairāk draugu bijis bitēm — biškopības kursu beiguši 38 klausītāji, masieru — 22, mūrnieku — 20, auto mēchaniķu — 16, namdaru — 12, drēbnieku — 10, elektroinstalācijas —9, kungu frizieru —6 un dāmu — 3.

Pavisam TA 380 klausītāju (38% no nometnes latviešu iedzīvotājiem), kas sadalās pa angļu, franču un vācu valodas, dažādiem arodu kursiem un dailamatniecības darbnīcām. 70% audzēkņu ir nodarbināti nometnes pasākumos vai armijas un UNRRA's darbos. Pēc izglītības klausītāji sadalās: 58% ar vidusskolas, 27% pamatskolas un 15% ar augstskolas izglītību. Maz jaunāku gada gājumu klausītāju. Tāpēc nometnes Auseklja ģimnazijas direktors E. Aistars, sazinā ar Bavārijas apgabala skolu direktoru J. Zubānu, noteicis obligātu aroda apmācību ģimnazijas audzēkņiem. Jau tuvākās dienās visi 150 Auseklja ģimnazijas jaunieši — zēni un meitenes — 4—6 stundas nedēļā TA darbnīcās speciālistu vadībā praktizēsies kādā pašu izvēlētā arodā. Saprotams, ka zēniem pirmā vietā mašīnas. Vairums izvēlējušies sagatavoties par automechaniķiem; otrā vieta pieder radio technikai. Meitenes visvairāk atzinušas šūšanas arodu, bet ir cienītājas arī dāmu frizieru amatam. 25 meitenes un zēni grib kļūt par dailamatniekiem. Ģimnazistu aroda apmācības notiks pēc skolas darba beigām. Lai tā tiešām gūtu panākumus, samazināts stundu skaits dažos skolas priekšmetos. TA arodu kursu absolventi, it īpaši mūrnieki un namdari, pelnījuši krietnu pateicību no visiem nometnes latviešiem. Ne mazums viņu „vainas" ir tai ziņā, ka paredzētā latviešu pārvietošana no Hochfeldas uz Haunštetenas nometni līdz šim nav notikusi un, kā var spriest, arī nenotiks. Tie 500 kv metru telpas, ko latvieši ar saviem spēkiem un līdzekļiem šeit izbūvējuši, bija labākais iebildums pret pārvietošanu.

Labus panākumus uzrāda arī dažas TA darbnīcas, piem. virsu taisītāju, radio un elektrotechniķu, kas jau var izpildīt pat citu nometņu pasūtījumus. Biškopji un masieri, abu visvairāk iecienīto kursu absolventi, gan vēl nevar lepoties ar panākumiem jaunajā darbā, bet ne savas vainas dēļ. Viņi, šķiet, visvairāk domājuši par nezināmo nākotni svešumā, sagatavodamies visādām varbūtībām. Jo vai citādi gan masieru kursu būtu absolvējis bij. tautskolu inspektors Jānis Grebežs, kas kopā ar TA vadītāju Albertu Lindi ir arī Hochfeldas latviešu kora diriģents. Jautāts par iemesliem, kas viņu pamudinājuši sagatavoties masiera darbam, Grebežs izsakās ne labprāt. „Varbūt ir kāds, kas grib, ka par viņu raksta avīzē, es gan nē," — viņš saka. Tikai tad, kad avīžnieks aizrāda, ka labu piemēru tautiešiem rādīt ir pienākums, viņš piekāpjas. Un ja kāds vēl atceras šovasar Augsburgas dziesmu dienās Grebeža diriģēto Birzēm rotāts Gaiziņš, tas sapratīs, ka diriģentam varbūtējā cīņā par eksistenci lieti derēs trimdā apgūtais amats.

A. Priedītis

Bet tas nenozīmē noslēgšanos pret ārpasauli un pret tiem tautiešiem, kas savrūp ceļu iešanā saskata pareizāko izeju. Arī viņiem sniegsim draudzīgu roku, ja tos vadīs godīga apņemšanās. Mūsu kopējās svešniecības gaitās, kuru atrisinājumu neviens vēl nevaram paredzēt, vienmēr atzīsim, ka saticība šobrīd vajadzīga vairāk kā jebkad un ka aiz tautas atziņas „miers baro, nemiers posta paslēpts spēkavots, kas spulgo gudrības, saprāta un saderības gaismā.

Jaunie pārstavji

Pag. gadā ievēlēto LCP locekļu, apgabalu komiteju priekšsēžu, komiteju un apgabalu komiteju revīziju komisiju locekļu pilnvarām izbeidzoties, pagājušā mēnesī visos amerikāņu joslas apgabalos notika tautiešu izraudzīto elektoru sanāksmes, kuras ievēlēja jaunos LCP locekļus, un apgabala komitejas un revīzijas komisijas. No Bavārijas apgabala par LCP locekļiem ievēlēti — J. Lavenieks, J. Poruks, A. Reins, A. Švābe, J. Venners, J. Kullītis, L. Rozentāls un K. Birnbaums, no Lielhesenes apgabala — A. Valdmanis un R. Markus, bet no Virtenbergas-Bādenes apgabala — A. Arājs un doc. Pagasts. Par Bavārijas apgabala latviešu komitejas priekšsēdi izraudzīts līdzšinējais A. Reins, bet par apgabala komitejas locekļiem P. Starcs, J. Kalniņš, V. Grava, J. Turks, A. Šteinhards, J. Amtmanis, A. Stabiņš un A. Rudzis, revīzijas komisijā — E. Palde, P. Dermanis un agr. Kopmanis. Apgabala padomē ievēlēti: Klarks, Arnoldijs, Lavenieks, Nīkurs, Dāvis, Mednis, Stabiņš, Kārkliņš, Žagars, Kļaviņš, Zubāns, Jansons, Ozols, Lejasmeijers, Strazdiņš, Drillis, Blāķis, Zakenfelds, Rumaks, Lainberts un Žilinskis. — Par apgabala komitejas priekšsēdi Lielhesenē ievēlēts V. Korsts (līdzšinējais). — Franču joslas tautieši par savu pārstāvi LCP ievēlējusi līdzšinējo — P. Stērsti, bet par apgabala komitejas priekšsēdi — arī līdzšinējo — A. Dzirni.

Tautzinātnisku jautājumu priekšlasījumi

Bavārijas apgabala latviešu komitejas ideoloģijas aprūpes daļa Hersbrukas nometnē 25. un 26. nov. bija organizējusi tautzinātnisku jautājumu priekšlasījumu ciklu. Referātus lasīja BALK priekšsēdis A. Reins, prof. P. Starcs, dir. Lapsa, Ad. Šilde, K. Lejasmeijers u. c. Priekšlasījumiem sekoja debates. Sarīkojuma klausītāji, ap 25 tautzinātnisku jautājumu interesenti, ar dzirdētām atziņām iepazīstinās tautiešus pārējās nometnēs.

Izpriecu vietā darbu

Jaunatnes ārpusskolas audzināšana un darba jautājums pārrunāts plašākā sanāksmē Eslingenā. Apspriedē piedalījās izglītības nozares vadītājs J. Zubāns, jaunatnes organizāciju — skautu, gaidu, YMCA's un YWCA's pārstāvji, kā arī skolu darbinieki. Sanāksmē savus ieskatus izteica arī LCK delegācijas vadītājs amerikāņu joslā A. Kacens.

Daudzkārt dzirdēti pārmetumi, ka jaunatne pārlieku nododas izpriecām un neizmanto iespējas iegūt praktiskas zināšanas un mācīties. Lai to novērstu, jaunieši vecumā no 15—22 gadiem jāiesaista tiem piemērotās nodarbībās. Katrā nometnē ir koris, drāmas pulciņš, iespējams iekārtot priekšlasījumu vakarus, nodarboties ar sportu. Iekļaujot šajos pasākumos jaunus spēkus, būs iespējams jaunatnes interesi pievērst lietderīgākām nodarbībām nekā līdz šim. Lai konstatētu ārpusskolas jaunatnes skaitu, ikvienā nometnē jāizdara aptauja — reģistrācija. Tā jau sākta Eslingenā, kur ar katru jaunieti individuāli pārrunā šos jautājumus, pie kam novērojums ir tāds, ka ļoti maz jauniešu nevēloties strādāt, bet lielākās rūpes ir atrast viņiem piemērotu darbu. Lai palīdzētu jauniešiem aroda izvēlē, jaunatne jāiepazīstina ar dažādu arodu iespējām, apmācību un nākošo darbu. A. Kacens īpaši atzīmēja nepieciešamību apzināt ikvienu jaunieti, lai būtu pilnīgs pārskats par visiem, kam vajadzīgs atbalsts un aprūpe. Arodu propagandēšanai rīkojamas īpašas arodpropagandas dienas, ar referātiem par būvniecību, tekstilrūpniecību, mēchaniku u. c. Īpaša vērība jāvelta bij. karavīriem, kas līdz šim nav varējuši savu izglītību pabeigt.

Z. B.

APSOLĪTS ATBALSTS

Latvijas ev.-lut. archibīskapu prof. Dr. T. Grīnbergu Eslingenā apmeklējis viens no Vispasaules baznīcu apvienības sekretāriem Eiropā Dr. Freidenbergs, kura pastāvīgais miteklis ir Ženēva. Augstais viesis pārrunās ar archibīskapu izrādījis vislielāko interesi par mūsu dzīves apstākļiem. Informēdamies par drošības pārbaudēm un no nometnēm izslēgtajiem tautiešiem, Dr. Freidenbergs norādījis, ka nedrīkst zaudēt tautās kopību ar izslēgtajiem, viņi jāatbalsta un mūsu stāvoklis jāizskaidro arī vācu bēgļu komisāriem, kuru ricībā paliek izslēgtie. Dr. Freidenbergs apsolījis, ka baznīcu apvienība grib cietušo stāvokli uzlabot.

Kas ir Vandenbergs

Kas īsti ir Mičiganas štata vecākais senators un ASV republikāņu partijas galvenais runas vīrs ārpolitikas jautājumos Artūrs Hendriks Vandenbergs? Atbilde uz šo jautājumu varētu iespaidot vēsturi.

Vandenbergs sarakstījis divas grāmatas par savu iemīļoto varoni Aleksandru Hamiltonu. Pirmās grāmatas titullapā lasāms moto: „Nacionālisms, nevis internacionālisms ir amerikāņu neatkarības nepieciešamais aizsargvalnis." Bet tas rakstīts 1921. gadā, un kopš tā laika kā pasaules, tā senatora Vandenberga ieskati ir ievērojami mainījušies. 1939. gadā, runājot kādā sanāksmē, viņš teica: „Šis, tā sauktais karš, nav nekas cits, kā apmēram 25 viru griba un propoganda. Viņi (domāti eiropieši) kāro pēc mūsu naudas un mūsu cilvēkiem." To teica senators, kas tagad sadarbojas ar Etliju, Molotovu un Bernsu.

Patiesībā Vandenbergs nekad nav bijis izolacionists tai nozīmē, kā to saprata agrākie izolacionisma cīnītāji Amerikā. Viņa uzskati ārpolitikas jautājumos nav bijuši doktrināri. 1939. gadā viņš noteikti pretojās neitralitātes likuma grozīšanai, bet tomēr balsoja par kara aizdevumu un iznomāšanas likuma pieņemšanu. Tāpat Vandenbergs, būdams noteikti iespaidīgākais republikānis senatā, daudz pūlējies UNRRA's radīšanai un ir cēlā mērā atbildīgs par šīs organizācijas tapšanu.

Atgriezdamies no Londonas pagājušā februārī, Vandenbergs, kas arvien bijis un paliek pirmšķirīgs žurnālists, uzrunādams senatu izteica bažas par Krieviju.

„Ko Krievija grib?" viņš jautāja — pasvītrodams, ka Krievijas politika Mandžūrijā, Polijā, Dardaneļos, Tripolē, Balkanos un Irānā izvēršas par neērtu mīklu. Šīs bažas viņš izteica spožā formā, gan nepūlēdamies uz paša jautājumiem dot noteiktas atbildes. Šī viņa runa tajā laikā tomēr bija ļoti ievērojams notikums.

Daudzi bija pārsteigti, kad prezidents Ruzvelts izraudzīja Vandenbergu par ASV pārstāvi Sanfrancisko konferencē, un vēl daudz vairāki bija pārsteigti, kad senators šo uzaicinājumu pieņēma.

Ruzvelta uzaicinājumu viņš saņēma drīz pēc tam, kad, būdams republikāņu opozicijas līders senātā, kādā runā bija iestājies par alianses radīšanu starp ASV un citām lielvalstīm (to vidū arī Krieviju), ar mērķi kopīgi pārvaldīt Vāciju. Viņš gāja pat tik tālu, ka ieteica prezidentam vajadzības gadījumā nodrošināt miera līgumus ar amerikāņu militāro spēku palīdzību, neprasot kongresam atļauju.

To, ka viņš pieņēmis Ruzvelta uzaicinājumu, Vandenbergs nekad nav nožēlojis. Viņš ir lepns uz to, ka bijis viens no Vienoto Nāciju chartas parakstītājiem. Draugiem viņš saka: „To neviens nevar no vēstures svītrot!"

Pagājušā janvarī Vandenbergs devās uz Londonu — atkal kā UN delegāts. Pirms izbraukšanas viņš tomēr pieprasīja no prezidenta Trumena garantijas par atombumbas pētījumu nodrošināšanu Amerikai. Citiem vārdiem sakot, Vandenbergs joprojām bija kaut kas līdzīgs republikāņu interešu sargātājam delegācijā.

Vandenbergs pats izteicies, ka jau kopš bērnības vēlējies kļūt senators. Augstskolā viņš piedalījies runātāju sacensībās un 1899. gadā arī disputā par Hāgas miera konferenci. „46 gadus vēlāk es pats savas valsts vārdā parakstīju Vienoto Nāciju chartu."

Apbrīnojams ir viņa karjeras sākums. Viņš pats par to stāsta šādi: „1900. gadā Teodors Ruzvelts kandidēja prezidenta vēlēšanās. Biju traks Ruzvelta piekritējs. Biju tolaik jau augstskolu beidzis un strādāju par ieredni fabrikā. Pilsētā viesojās Ruzvelts, un es lūdzu šefam lai atbrīvo mani uz dažām stundām. Viņš tam nepiekrita. Es aizgāju tāpat. Atgriezos — un viņš altaida mani. Bija jāmeklē cits darbs. Tiku par kantora puiku pilsētas laikrakstā „Grand Rapids Herald".

Vandenberga karjera žurnalistikā bija strauja. 21 gadu vecumā viņš jau bija pilsētas valdes reportieris, un vadīja vēlešanu kampaņu par labu republikāņu senatoram Smitam. Smits iedraudzējās ar Vandenbergu, 1906. gadā nopirka laikrakstu un iecela jaunekli par redaktoru. Toreiz Vandenbergam bija 22 gadi. „Kas tā gan bija par laimi," saka pats Vandenbergs. „Laikraksts bija ievērojamākais rietumu Mičiganā, un es — 22 gadus vecs jauneklis — vadīju to. Tāda laime var gadīties tikai vienam no miljona."

Lai gan Vandenbergs no laika gala vēlējies kļūt senators, viņš tomēr pirmo reiz kandidēja vēlēšanās tikai 1928. gadā. Līdz tam viņš visus priekšlikumus kandidēt senātora vai štata gubernatora amatam noraidījis, jo nebijis pārliecināts, ka vēlēšanās gūs uzvaru un ka ir jau pietiekami nobriedis šiem uzdevumiem. Viņa pretkandidātam 1928. gada vēlēšanās vajadzēja būt demokratam Ferisam — grūti pievelcamam pretiniekam. Bet Feriss nomira taisni tad, kad vēlēšanu kampaņa sākās un toreizējais republikāņu gubernators iecēla Vandenbergu par Ferisa pēcteci. Nākamajās pārvēlēšanās viņš arvien guva noteiktas uzvaras. 1934. gadā viņš bija vienīgais republikāņu kandidāts visā Amerikā, ko ievēlēja pa otram lāgam.

Arī senatora karjerā Vandenbergs bijis veiksmīgs. Viņš vēl tikai 3 gadus bija senators, kad republikāņu partijā radās domstarpības par kandidāta izraudzīšanu senata prezidenta amatam. Vandenbergu izvirzija kā republikāņu kompromisa kandidātu un viņš tādā veidā kļuva savas partijas senatoru seniors.

Vandenbergs šodien apgalvo, ka nekandidēs Savienoto Valstu prezidenta amatam, bet ka domājot gan piedalīties republikāņu kandidāta izraudzīšanā. Vēl viņš 1948. gada vēlēšanām savu kandidātu nav izraudzījis. 1944. gadā viņš bija par gen. Makarturu, bet Makartura kustība apsīka.

Uz jautājumu, kāda ir Vandenberga politiskā pamatpārliecība, viņš atbild, ka pāri visam tic atsevišķa indivīda neaizkaramībai un pilsoņa tiesībām „iet turp, kurp viņš vēlas." Viņš domā, ka ASV konstitūcija joprojām ir visprogresīvākais dokuments pasaules vēsturē, un Amerika joprojām ir visprogresīvākā zeme. Viņš grib cīnīties pret visiem mēģinājumiem „standartizēt mūs birokratiskā tirānijā." No otras puses, viņš tomēr atzīst, ka katram prezidenta amata kandidātam turpmāk būs jaievēro, ka laiks kļuvis „sociāli noskaņots", un domā, ka „visā pasaulē radušās jaunas attiecības starp valsti un pilsoni, kas nav vairs ignorējamas." Šīs attiecības tomēr būtu padarāmas likumīgas vecajos ietvaros. „Mums nav jākļūst komūnistiem, lai iegūtu plašāku vērienu". Beidzot viņš ir pārliecināts, ka atgriešanās pie 1929. gada ideāliem vairs nākotnē nebūs iespējama.

Ar ko izskaidrojama Vandenberga uzskatu maiņa no nacionālisma līdz viņa tagadējai nostājai? Atbildi atrast nav grūti. Visas viņa dzīves atslēga ir drošība. Drošību viņš no personīgās sfēras pārnesis valsts un starptautiskā plāksnē. Un vienīgais ceļš, kā cilvēks robotu un atomu laikmetā var nodrošināties, ir palīdzēt radīt drošību pasaulē — ja viņš to spēj.

„Liberty"

Knuts Lesiņš

PĒDĪGĀ TAISNĪBA

Novele

Vai ļevi brīvu redzēšu, mans lauks,
Pār kuŗu rēgains posta ērglis trauks,
Vai redzēšu, pirms nāves sniegs būs biris?

Lauks bija kluss un izlikās kā miris,
Bet šajā klusumā, kas kļuva smags un svēts,
Man nodrebēja sirds: lūk, saule, saule lēc!

(Veronika Strēlerte — Zemgales klajumā)

Zilbi balta mēness palts iesitās gar lieveni logā un lika skaidri iezīmēties ietvara krustam. Saimnieks paplēta acis; kas par negantu, blīvu gaismu! — Viss dārzs pludoja balts, it kā jasmīni ap lieveni būtu vienos ziedos . . .

Aiz loga pavīdēja kādas sejas vaibsti; pamāja ar galvu, paslīdēja un sarecēja lēnā smaidā zem baltā krūma: rūtains lakatiņš, drusku piešķiebta galva — kā aizvien, kad viņai bija kas sakāms.

„Alīde! . . Kam tu ārā?" saimnieks satraucās. Bija kaut kas skumīgs un nesaprotams sievas sejā — un tik bezgala mīļš, pēc kā viņš tiecās šai mirklī ar visu būti.

Viņš uzrausās no gultas, pabrīnījās, ka tas iet tik viegli, neraugoties uz slimo kāju, un tūlīt bija ārā uz lieveņa. Sievas stāvs aizslīdēja tālāk zem ābelēm, pagriezās mazliet atpakaļ un atkal pamāja viņam ar galvu.

„Alīde, neej tik ātri! Kur tu gribi?" saimnieks nomurmināja un steidzās nopakaļ. Un tas veicās tik brīnum viegli, it kā viņš ritētu pa mēness ceļu — pāri papuvei, gar tumsā iestrēgušo birzi — uz rudzu lauku piekalnē. Tur viņa stāvēja lauka vidū kalna galā, pie vecās mežābeles pieslējusies. Druvas līganais gludums kāpa augšup kā zelta straume. Rudziem tačū vajadzēja būt noplautiem! — saimnieks prātoja. Viņš gribēja pabraucīt graudus, bet vārpas sabirza bez pieskāriena un delna palika tukša. Saimnieka krūtis ar reizi sažņaudza savādas bailes; kaklā trūka elpas, mācās raudu žņaugi. Nē — kam viņš bijās? — Tā taču bija viņa sieva, kas tur stāvēja. Ar ārkārtīgu gribas piepūli viņš pārvarēja sevī baiļu un stinguma pretestību; metās uz priekšu, gribēdams ar reizi panākt slīdošo stāvu un . . . pamodās. Sirds sita kā negudra, acis bija mitras. Melnais loga krusts ciļņojās pilnmēness gaismā. Nekā vairāk tur nebija: kails novembra ārs.

Viņš atelpojās. — Nevajadzēja gulēt uz sirds puses . . . Iededza pīpi un paraudzījās pulkstenā: viens — stunda, kad viņš parasti nomocījās ar bezmiegu, līdz atkal drusku iemiga uz rīta pusi. Kopš viņš, balkus vedot, bija pārlauzis kāju, viņam bija daudz laika tā gulēt un kūpināt pīpi. Kāja gan sadzija, neraugoties uz to, ka viņam bija turpat astondesmit, bet nekāds staigātājs viņš vairs nebija.

Tagad viņš pēkšņi trūkās augšā, apmeta puskažociņu, paķēra paegla kūju un izgāja ārā. Koki un krūmi bija sarmas apdzirkstīti, sasalušās lapas lūza zem kājām kā no plāna skārda. Lēni, kūju klaudzinādams un laiku pa laikam atelzdamies, Kaugrēnu tēvs izgāja caur dārzu, pāri ceļam — uz birzi, uz kalnu — to pašu ceļu, ko bija gājis sapnī, pārbraucīdams atmiņā gadus kā vārpu graudus. Viņam nenāca prātā nekādi lieli notikumi, kaut to nebūtu trūcis, bet domas šūpojās laika lokā starp pavasari un rudeni tai vienmērīgajā rakstā kā daba sagatavo visus notikumus, ietverdama tajos arī cilvēka priekus un bēdas. Reizēm viņš piestājās un aizmiedza acis, iedomādamies labību, ko bija še vai tur audzējis. Kārtībai, kā bija laukos mainījušies labības augumi, varēja itin labi izsekot, tur bija sava noteikta jēga: papuvē tika sēti rudzi, tad āboliņš — divi gadi, mieži, auzas, smiltainē — kartupeļi; otrpusceļam, kur bija mālaina zeme, auga kvieši, cukurbietes. Paskaiti gadus — tur kopā trīs, tur pieci, tur septiņi, un skaties — turpat jau esi atpakaļ pusmūžā . . .

Viņš uzkāpa kalnā līdz mežābelei un paraudzījās laukos, kuŗos bija satecējuši viņa gadi. Tukši un klusi tie sniedzās līdz pamalei, kur pacēlās tumšais meža ierobs. Virs tā peldēja spožs, apdarzains mēness. Jā — lauki bija nokopti, bet šoruden bez viņa piepalīdzības. Bija laiks novākt mūža druvu . . . Viņš atbalstījās uz kūjas un izstiepās visā savā lielajā un kaulainajā augumā, tā kā viņa galvas ēna nosniedzās līdz pašai birzei.

Vienam skatienam taču dzīvē jābūt pēdīgajam! — saimnieks domāja. Tad lēnām kāpa lejā, raudzīdamies uz ceļam draudzīgi pieplakušajiem mājas ēku ciļņiem, kuŗos pirms daudziem gadiem bija pirmo reizi iemīļojis šīs pasaules spožo un mijīgo gaismu. Viņš gāja un domāja, kas bija brīnišķīgāk: vai tas, ka vienu dienu bija atmodies šai pasaulē, vai tas, ka tā tāpat bija jāatstāj, nenieka nepaņemot līdzi un neko nepārgrozot mūžīgajā kārtībā, kuŗai bija paklauti viņa spēki. Viņš gāja, un viņa ēna slīdēja viņam pa priekšu, rādīdama ceļu, kā bija to dažkārt darījusi saules svelmē, kad viņš soļoja blakus vezumam ar labības kūļiem vai sienu. Tagad viņš sekoja kā kādam neredzamam vezumam, saldi sūro rudeni ieelpodams, baudīdams sevī to neizsakāmo šķiršanās smeldzi, kas bija tik dziļa un pilnīga, ka vērtās savādā tīksmē; kā vēlreiz garā visu iegūstot, no kā galīgi jāšķiras.

Istabā ienācis, viņš iededzināja petrolejas degleni un brītiņu paraudzījās nelaikes sievas ģīmetnē pie sienas; nolieca galvu un klusi murmināja vārdus, kas bija kā lūgšana, kā pateicība. Tie salūza viņa lūpās, neieguvuši skaidru izskaņu, kā maza bērna pirmie vārdi. Tad viņš uzlika acenes, izņēma rakstāmpiederumus un uzrakstīja vairākas vēstules. Gan testaments bija jau sen norakstīts, bet bija vēl daudz sīku lietu, kuŗas viņš gribēja vienam vai otram novēlēt, lai tās nemētātos apkārt, bet tūdaļ ieņemtu sev piemērotu vietu un uzdevumu. Bija taču skaidri jāpasaka, kam paliek pulkstens no viņa kabatas, kam — bēniņos noglabātā bise, kam — bībele, ko viņš tagad — līdz pēdīgajai vēstulei ticis, atšķīra un sāka lasīt. Viņš lasija ilgi, reizēm paceldams acis no burtiem un domīgi raudzīdamies sienā savā priekšā, it kā redzētu tai cauri savus laukus un birzi. Beidzot viņš iezīmēja tekstā divas vietas un ķērās pie vēstules nobeiguma jaunākajam dēlam — agronomam, kas tagad klimta kaut kur tuvējā pilsētiņā: „. . . un nekā sevišķa es Tev vairāk nevaru pateikt, jo visu mūžu jau esam diezgan runājuši, tā kā Tev vajadzētu saprast bez sevišķas teikšanas, kas Tev dzīvē darāms. Mājas paliek Tev, kā nospriests, un Kristīnei — mūža maize. Es Tev tās atstāju; to tu atceries, kaut arī zustin zuzdams, ka ir viena vieta pasaulē, kas Tevi vienmēr gaidīs. Esmu darījis, kas man jādara, Dievs dara — kas viņam patīk. Mani guldiet blakus mātei, un ja mācītājs gribētu man vēl kādu laipnību rādīt, zemē liekot, tad esmu izraudzījis divus pantiņus, kuŗus viņš varētu pieminēt. Jāņa ev. 21. nod. 18. p.: Patiesi, patiesi, es tev saku: Jauns būdams, tu pats jozies un gāji, kur gribēji. Kad tu būsi vecs, tad izstiepsi savas rokas, un citi tevi jozīs un vedīs tevi, kur tu negribi. — Un Jāņa ev. 6. nod. 63. p.: Gars dara dzīvu, miesa neder nenieka; vārdi, ko es jums runāju, ir gars un dzīvība."

(Turpmāk beigas)

Klāra Zāle

Vai zini?

Vai zini kā magone kvēlo —
Tumšs zīda magones zieds,
Kad viņu septembŗa elpa
Paceļ un lejup liec?

Vai zini kā liesmas plandās
Tam ugunskuram, kas dziest?
Kā atraujas vienmēr tā roka,
Ko gribas visalkaināk spiest?

To zini? Tad paliecī brīdī
Un nerunā vairāk nekā.
Ir skaisti tā — nozust bez pēdām
Kā mijkrēšļa pasakā.

Angļu valstsvīra grāmata par kristīgo demokratiju

Neviens vārds pēdējā laikā nav lietots ar tik dažādu iztulkojumu, kā demokratijas vārds. Ar to ir tāpat kā ar mīlestības vai draudzības vārdu, ko citādi izprot Azijā un citādi Afrikā, citādi austrumos un citādi rietumos. Un tāpec, lai nerastu pārpratumus, pie demokratijas vārda pilsoņu tiesības ieguvuši arī tādi apzīmējumi kā austrumu demokratisms, rietumu demokratisms, kristīgais demokratisms. Anglijas tirdzniecības ministrs Stafords Kripss par kristīgo demokratismu publicējis pat grāmatu („Towards Christian Democracy"), kas jau tulkota arī citās valodās. Bet vispirms par pašu grāmatas autoru.

Stafords Kripss ir bagāts cilvēks, studējis jurisprudenci un ķīmiju, 57 gadus vecs. Viņa turības pamats ir mantojums no vecākiem, prāvi ienākumi no advokaturas un sievas pūrs. Viņš dzīvo ļoti vienkārši, lielas summas ziedo labdarīgiem mērķiem un angļu strādnieku partijā pieslienas kreisajam spārnam, tajā pašā laikā pārstāvēdams arī to nogrupējumu, kas moderno sociālismu mēģina savienģt ar Kristus mācībām. Šos Kripsa centienus izskaidro ar to, ka viņa tēvs lords Parmūrs darbojās kristīgo konfesiju sadarbības organizācijās un nākamais valstsvīrs un sociālists jau no bērnības ieaudzis kristīgajās interesēs. Kara laikā viņš bija Lielbritanijas vēstnieks Maskavā, ārkārtējais valdības pilnvarotais Indijā un aviācijas rūpniecības ministrs. Tātad Kripsa personā darīšana nevis ar utopistu, bet ar reāli noskaņotu, tagadnēji atbildīgu politiku.

Pēc Kripsa domām, kas secinātas no novērojumiem dzīvē, darba sekmes un vispārējais gars lielā mērā veidojas no tā, kā uzņēmuma vadītājs prot sadzīvot ar saviem strādniekiem un kādas attiecības ar tiem radīt. Tāpēc Kripss atrod, ka nepietiek ar likumiem un valdības rīcību, bet labākiem jātop pašiem cilvēkiem. Viņš atzīst, ka kristīgā baznīca līdz šim pārāk maz interesējas par sociālām un politiskām problemām un tai būtu aktīvi jācīnas par vecuvecājiem revolūcijas idealiem — par brīvību, vienlīdzību un brālību. Šajā virzienā valstij un baznīcai jāstrādā roku rokā, pie kam par tuvākiem uzdevumiem viņš atzīmē Ruzvelta tēzes, un proti: visiem vienādas sākuma iespējas dzīves ciņā, visiem darba spējīgiem darbu, visiem eksistences nodrošinājumu, izbeigt vel atlikušās privileģijas un nodrošināt visiem pilsoniskās tiesības.

Par privātīpašumu Kripss domā, ka pats par sevi tas nav pretrunā ar Kristus mācībām, bet ja tas skar citu dzīvi, tad šī problēma nopietni jaapsver. Viņš iztirzā trīs nokārtojuma veidus: 1. japārliecina darba devēji rīkoties pēc Kristus mācības, 2. valstij tiesība regulēt darba devēju un strādnieku attiecības un 3. privātīpašums nododams demokratiskai valdībai.

Interesanti ir tas, ka grāmatā nekur nav pieminēti tādi sociālisma teorētiķi un praktiķi kā Markss, Ļeņins un Stāļins. Viņš noraida materiālismu un totalitārismu un pasvītro visa garīgā nozīmi, cilvēka personības cieņu un dižumu. Materiālismā viņš saskata tieksmi valdīt ar varmācību, verdzināt citas šķiras vai rases, bet nevienu līdzcilvēku nedrīkst izlietot par līdzekli otra nolūkiem. Tā vietā jadzīvo tā, lai mēs it kā celtu Dieva valstību zemes virsū. Pašreiz svarīgakais nav vis technika, bet dziļāka, reālāka morālo vērtību izpratne. Līdz ar to ir pateikts, ka Kripsa demokratija izskatas pavisam citāda, nekā tā, ko mēdz apzīmēt par austrumu demokratiju. Materiālistiskiem un totalitāriem režīmiem Kripss pārmet hotentotu morāli, raksturodams to ar anekdotu par misionāru, kas hotentotu virsaitim mēģinājis izskaidrot labu un launu, pie kam virsaitis atbildējis: „Ja es paņemu tavu sievu, tad ir labi, bet ja tu pāņem manējo, tad ir slikti."

Grāmatas beigās Kripss saka: „Ja mēs kristīgos principus tautu dzīvē un starptautiskās attieksmēs nevarēsim īstenot ievērojami vairāk nekā līdz šim, tad dzīvi pārkārtot neizdosies, tad atkal sāksies necilvēcīga materiālistiska sacensība, kas jau tik bieži pasaulei nesusi nelaimes.

J. N.

Musu tautieši Šveicē

Vēstule „Latvijai" no Bernes

Latviešu DP dzīve Austrijā nav apskaužama, kāpēc biju patīkami pārsteigts, kad negaidot saņēmu telegrammu no Innsbrukas, ka esmu ierindots to 5 Tiroles labāko sportistu vidū, kuriem par pagājušās sezonas panākumiem vieglatlētikā atļauts atpūtas brauciens uz Šveici. Tagad esmu jau še — zemē, ko saudzējis kara posts. Ir tik neparasti, ka preču pārpilnajos veikalos nekā netrūkst.

Vispirms devos uz Šveices dienvidiem — Lugano ezera apkārtni. Tur laudis vēl peldas, zaļo palmas un visur vasaras iespaids. Apciemoju arī Kastanjolu. Atradu nelielu namiņu, kur savas trimdas dienas pavadījis lielais dzejnieks Rainis. Par viņa uzturēšanos attiecīgs ieraksts ir arī Kastanjolas arhīvos. Lugano apkārtnē arī tagad dzīvo vairāki mūsu tautieši.

Tālākais ceļa mērķis bija Berne. Tur noskaidroju, ka Šveicē pašreiz mīt apm. 100 Latvijas pilsoņu. Trīs latvieši studē: Jēkabs Laipenieks ir ķīmijas fakultātes students Bernē, bet Kārlis Freimanis turpat virina teoloģijas fakultātes durvis. Laimonis Holms Frīborgā studē žurnālistiku. Abi pirmie iekļuvuši Šveicē 1945. gadā vēl pirms Vācijas sabrukuma. Pāri Reinai tie nelegāli pārgājuši robežu. Kādu laiku viņi internēti, bet tagad ir pilnīgi brīvi un studijām saņem stipendiju 185 Šveices franku mēnesī. Vasarā tie izvietoti darbos pie zemniekiem, bet vēlāk praksē savā speciālitātē. Jēkabs Laipenieks guvis izcilus panākumus arī sportā — basketbolā un vieglatlētikā, kāpēc sacīkšu turnejās bijusi izdevība apmeklēt Milānu un Parīzi.

Vēl dažas dienas dzīvošu Bernē, pēc kam apmeklēšu Cirichi un St. Gallenu. Varu iedomāties, cik grūti nāksies šķirties no šīs pārpilnības zemes, sevišķi tad, ja jāceļo atpakaļ uz nabadzīgo Austriju.

Bernē, novembrī.

Edgars Laipenieks

Aleksandrs Liepa

Amerikāņu īsstāsts

Meklējumi un jaunas atziņas pēc Edgara Alana Po un O'Henrija

Neatkarīgās Latvijas pēdējos gados mūsu lasītāji diezgan pamatīgi iepazinās ar vienu otru amerikāņu jaunās paudzes romānistu. Amerikāņu īsstāsts tomēr palika mums tikpat kā nezināms. Vismaz tas īsstāsts, kas izveidojās pēdējos gadu desmitos pēc pirmā pasaules kara un ko pašu amerikāņu kritika tagad dēvē par savas literatūras valdītāju formu.

Jāatgādina, ka amerikāņiem, tāpat kā angļiem, nav parasts prozas formas klasificēt tik sīki, kā to esam paraduši darīt mēs. Isteni amerikāņu un angļu prozā izšķir tikai divas formas — romānu, ko sauc par noveli (Novel) un īsstāstu (short story), kas aptver nevien visu to, ko mēs esam paraduši apzīmēt par stāstu, noveli vai pastāstu, bet arī tādus literatūras darbus, ko mūsu, pie stingrām formas prasībām pieradušie kritiķi, apzīmētu par tēlojumu, skici, miniatūru vai pat feļetonu.

Plašais apjoms, ko ietver amerikāņu īsstāsts, lāvis viņu rakstniekiem savos meklējumos iet visai dažādus ceļus. Vieni ir tie, kas paliekot pie vecām klasiskām stāsta vai, pareizāki sakot, noveles formas prasībām, turpinājuši un padziļinājuši amerikāņu noveles radītāja Edgara Alana Po tradicijas; otri ir tie, kas lūkojuši iet citā virzienā, gandrīz pilnīgi atsakoties no fantazijas iegrožošanas formas ietvaros.

Nenosodot un neizcelot ne vienus ne otrus, amerikāņu nopietnās literatūras kritika pēdējos gados vispirms vienprātīgi konstatē, ka īsstāsts salīdzinājumā ar garākām formām neatlaidīgi turpina uzvaras gājienu, un izskaidro šo parādību dažādi. Īsstāsta izveidošanos par mūsdienu amerikāņu rakstnieku iemīļotāko izteiksmes formu veicinājusi straujā laikrakstu un žurnālu augšana un pievēršanās nopietnākiem literāriem darbiem. Vēl svarīgāks faktors īsstāsta uzvarai pār romānu ir mūsdienu dzīves arvien kāpinātais temps, kas nelauj iedziļināties garākos sacerējumos. Bez tam, kā saka kritiķis Spīrs (M. E. Speare), īsstāsts ir „visdemokrātiskākā rakstniecības forma, kas ļauj izmantot jebkuru iecerētu sarežģījumu, rakstūru vai fonu. Tai pašā laikā tā ir forma, ko katrs visvieglāk spēj izlasīt un saprast."

Māksliniecisku vērtīgais amerikāņu stāsts sakņojas Edgara Alana Po meistardarbos. Kritiķi vēl tagad atgādina Po norādījumus, kādam jābūt labam stāstam: „Spējīgs rakstnieeks stāstu konstruē, teicis Po. „Ja tas ir gudrs, tad viņš nepielāgo savas domas aprakstāmiem notikumiem, bet gan rūpīgi izvēlas kādu vienreizīgu vai vismaz īpatnēju pārdzīvojumu, vēlas izraisīt, un rada tādus notikumus un tādas noskaņas, kas vislabāk ļauj viņam iepriekš paredzēto pārdzīvojumu panākt. Ja jau pats pirmais stāsta teikums nav vērsts uz šī pārdzīvojuma panākšanu, tad jāsaka, ka autoram jau pirmajā solī misējies. Visā sacerējumā nedrīkst būt neviens vienīgs vārds, kas tieši vai netieši nekalpotu autora iecerētā pārdzīvojuma izraisīšanai . . ."

Šķiet, ka tālo attīstības ceļu, ko no Po laika pagājušā gadu simteņa vidū nogājusi amerikāņu stāstu rakstniecība, visspilgtāk raksturo divas pašos pēdējos gados izteiktas atziņas: no vienas puses kritiķu domas par patlaban, laikam gan, vispopulārāko stāstnieku Viljemu Sarojanu (William Saroyan) un no otras puses vecā angļu rakstnieka Somerseta Moma (Sommerset Maugham) domas par stāstu. (Skaidrības labad jāpiezīmē, ka Moms gan ir anglis, bet pēdējos gados dzīvo Amerikā un pieder pie neapstrīdami vispopulārāko rakstnieku saimes).

Kāds prominents „New Yorker" recenzents teicis par Sarojanu šādus vārdus: „Jaunais, ko Sarojans mums sniedz . . . ir sajūta, ka viņš nemaz nav saistīts ar literāru kompozīciju, bet tikai improvizē, kā to dara labs džesa pianists, kas palicis viens savā nodabā pie klavierēm, pēc tam kad visi klausītāji jau aizgājuši." Kāds cits kritiķis par to pašu Sarojanu saka, ka šis autors guvis panākumus literatūrā izmēģinot metodi „vienkārši lekt upē nemaz nemākot peldēt un kārpīties, kamēr izdodas noturēties virs udens." Bet ar to nav domāts autoru noniecināt, jo turpat tālāk recenzents saka: „Sarojana īsstāsti iekaroja literāro Ameriku ar viesuļuzbrukumu — tie itin kā ar varu uzmāca amerikāņu lasītājam traku fantazijas, mīlestības, zīmāšanu un ideju konlomerātu — un piespieda to iemīlēt."

Ne gluži pretrunīgas, bet tomēr atšķirīgas ir Somerseta Moma domas par stāstu: „Labs īsstāsts ir fikcija, kas attēlo tikai vienu notikumu, vai nu materiālu vai garīgu, ko var izlasīt vienā paņēmienā. Tam jābūt oriģinelam, dzirkstīgam, jāuzbudina vai jāiespaido. Tam jābūt viengabalainam noskaņā. Tam vajaga attīstīties taisnā līnijā no sākuma līdz atrisinājumam."

Liekas, šis Moma ideālais īsstāsts arī ir tas, pēc kā ar maziem izņēmumiem cenšas visi patlaban ievērojamākie amerikāņu stāstnieki. Un raksturīgs šķiet tas apstāklis, ka materiālā — tīri ārējā notikuma vietā arvien vairāk stājas garīgais, psiholoģiskais notikums.

Gandrīz visi amerikāņu literāti un kritiķi ir vienis prātis, ka modernā īsstāsta attīstības posms ir ap 25 gadus. Tas sācies ar pagriezienu pēc pirmā pasaules kara beigām, kad Šervuds Andersons /Sherwood Anderson/, drīz pēc viņa Ernests Hemingvejs / Ernest Hemingway / un tad citi sāka atraisīties no dominētājas O'Henrija ietekmes. O' Henrijs mākslas augstumos bija pacēlis anekdotisko stāstu ar neparastu iesākumu un negaidītām, bieži vien paradoksālām beigām. Bija jāpaiet gandrīz gadu desmitam pēc viņa nāves 1910. gadā, iekams parādījās pirmie nopietnie meklējumi citā virzienā.

1918. gadā pirmo reiz piešķīra O'Henrija piemiņas godalgu, ko vēl tagad ikgadus piešķir labākajam iepriekšējā gadā publicētajam stāstam. Pēdējos gados bez tam vēl ikgadus iznāk grāmata, kas saucas O'Henrija piemiņas godalgas stāsti. Tajā, blakus godalgotajiem, sakopoti vēl daži desmiti iepriekšējā gada labākie stāsti. Un zīmīgā kārtā taisni šais krājumos var redzēt cik ļoti nepilnos trīs gadu desmitos, kas pagājuši kopš O'Henrija godalgas dibināšanas, mainījusies amerikāņu labāko īsstāstu forma un saturs.

1943. gadā O'Henrija piemiņas antoloģijā Vilbūrs Daniels Stīls / Steel/, kas pats ir viens no iepriekšējo gadu desmitu ievērojamākajiem īststāstniekiem, apcerot godalgas piešķiršanas 25. gada dienu, raksta: „Tai laikā /t. i. ap pirmā pasaules kara beigām / amerikāņu īsstāsts vēl sakņojās gadsimteņu maiņas vai pat vēl agrākās tradicijās. Pats svarīgākais bija notikumu sarežģījums. Tas bija Amerikas „zelta laiku" stāsts. Obligātās laimīgās beigas nemaz nelīkās tik mākslotas, kā mēs to izjūtam tagad. Tas drīzāk bija realisms, jo stāstnieki garā vēl dzīvoja taīs dienās, kad uzņēmīgi vīri tiešām uzgāja zelta āderes un pēkšņi tika pie varas. Tā laika īsstāsts bija vairāk rada drāmai vai, manis pēc, melodrāmai. Tikai pamazām arvien vairāk sāka gūt virsroku poetiskās prasības un izsmalcināts skatījums." Citā vietā tas pats autors saskata atšķirību starp tā laika un tagadējo laiku stāstu tai apstāklī, ka toreiz par labu stāstu teikts: „Cik neparasti!" — bet tagad: „Cik patiesi!"

Daudzie autori, kas ar saviem meklējumiem radījuši jaunā tipa amerikāņu īsstāstu, latviešu lasītājam ir pilnīgi vai tikpat kā nepazīstami. Ja nemaldos, tad atskaitot pavisam nedaudzus periodikā izkaisītus tulkojumus, latviešu valodā neesam lasījuši neviena jaunāko laiku amerikāņu stāstnieka darbus. Daži vārds literatūras mīļotājiem varbūt zināms, daži nebūs pat dzirdēts, kaut gan tādi autori, kā jau minētais Šervuds Andersons un Ernests Hemingvejs, Viljems Folkners (Faulkner), tālāk Erskins Koldvels / Caldwell /, Rings Lardners, Skots Ficžeralds / Scott Fitzgerald /, Stefens Benets, Džeroms Veidmans, Irvins Šovs Vila Katere / Cather /, Katrīne Ane Portere, Dorotija Pārkere un pašā pēdējā laikā Eudora Veltija / Welty / pašā Amerikā ir iespaidīgāki par dažu labu no tiem amerikāņu romānu autoriem, kas mūsu lasītājiem it labi pazīstami.

„Latvija", cik to atļaus telpas un citi apstākļi, centīsies iepazīstināt latviešu lasītājus svešumā ar šo un citu, te neminēto, amerikāņu stāstnieku labākajiem darbiem.

Viljems Sarojans

(William Saroyan)

VECAS ZEMES MAZI MORĀLES STĀSTI

Viljems Sarojans ir viens no vispopulārākajiem jaunākās paaudzes rakstniekiem Amerikā. Viņa slava nostiprinājusies apbrīnojami ātri. Jau pirmais laikrakstos iespiestais Sarojana stāsts 1934. gadā izpelnījās īpašu tā gada labākā lestāsta godalgu, lai gan pirmo Sarojana lugu publika uzņēma ar dalītu atsaucību. 1935. gadā viņš ieguva Pulicera godalgu par lugu „Jūsu dzīves laiks". 1943. gadā viņa publicēto grāmatu „Cilvēku komēdija", jau izmantoja arī filmai ar to pašu nosaukumu. — Sarojans dzimis 1908. gadā Kalifornijā. Viņa vecāki ir armeņu ieceļotāji. Arī mūsu laikrakstā iespiestie stāstiņi ir armeņu fabulas Sarojana stāstījumā.

1.

Gribēdama pierādīt, cik gaužam laba ir ticība Dievam un cik aplami ir pazaudēt cerības, mana vecmāmiņa Lūcija stāstīja notikumu par galdnieku, kas dzīvojis priekš daudz simtu gadu, un vienu vakaru ceļā uz māju sastapis draugu, kas teicis: — „Brāl, kāpēc tev tik drūms vaigs? —

— Tu arī justos tāpat kā es, — atbildēja galdnieks, — ja tu būtu manā vietā. —

— Kas tad ir? — teica viņa draugs.

— Līdz rītvakaram, — atbildēja galdnieks, — man jāsadabū ķēniņam vienpadsmit simtu un vienpadsmit mārciņu laba, cieta koka zāģa skaidu, citādi es zaudēšu galvu. —

Galdnieka draugs smaidīja un apķēra roku ap galdnieka pleciem.

— Draugs, — viņš teica, — vieglu sirdi! Iesim, dzersim, mielosimies un aizmirsīsim rītdienu. Lai lielais Dievs rūpējas mūsu vietā, kamēr mēs viņu godināsim. —

Tā viņi devās uz galdnieka māju, kur atrada galdnieka sievu un bērnus asarās. Tās viņi nožāvēja ar ēšanu, dzeršanu, runāšanu, dziedāšanu, dejošanu un visādu paļaušanos Dievam un labajam. Ligsmošanās laikā galdnieka sieva atsāka raudāt un teica: —Tā, vīrs, rīt tu zaudēsi galvu, bet mēs visi varēsim priecāties par dzīves labumiem. Tā tās lietas notiek. —

— Paļaujies uz Dievu, — galdnieks atbildēja, un godināja Viņu joprojām.

Visu nakti viņi dzīroja, un kad gaisma padzina tumsu un bija diena, visi kļuva baiļu pārmākti. Ieradās ķēniņa vīri un piesardzīgi klauvēja pie galdnieka namdaurvīm, un galdnieks teica:

— Tagad iešu mirt, — un atvēra durvis.

— Galdniek, — vīri teica, — ķēniņš miris. Taisi viņam zārku. —

2.

Ik reiz, kad mans krusttēvs Arams grib raksturot ko īpaši neparastu, viņš stāsta stāstu par kādu citu ķēniņu un kādu citu vīru, par ķēniņu, kas nodevies visādām divainībām, un vīru, vienu no ķēniņa padomdevējiem, kam bijis vairāk saprašanas nekā ķēniņam un visiem tā sencīem kopā.

Ķēniņš vienu vakaru teica: — Rīt no tevis gribu uzzināt cik aklo ir Konstantinopolē. —

— O, — teica padomdevējs, — es saprotu. —

Padomdevējs aizgāja, lai izdomātu atrisinājumu trakajam uzdevumam. Viņš salīga labāko grāmatvedi, uzcēla to labākajā zirgā, iedeva grāmatu un spalvu rokā, lika tam jāt pa pilsētu un pierakstīt aklos, kas nāks tiem pretim. Stiprā virvē padomdevējs piesēja pie savā zirga sedliem milzīgu lilaka koka zaru un, vilkdams to aiz sevis, sāka jāt pa pilsētas ielām.

Pēc brīžiņa kāds vīrs ielā pacēla galvu un sauca: Māhmed, ko tu dari?

Padomdevējs pagriezās pret grāmatvedi un teica: — Grāmatvedi, šis vīrs ir akls. Sāc rakstīt. —

Nākošā ielā kāda dāma izbāza galvu pa lepna nama logu un teica:

— Jaunais cilvēk, ko jūs darāt? — Un padomdevējs lika grāmatvedim turpināt sarakstu.

No rīta aklo sarakstā bija visa Konstantinopoles tauta, un padomdevējs un grāmatvedis iegrieza savus zirgus ķēniņa pils dārzos, joprojām vilkdami aiz sevis lilaka koka zaru.

Pats ķēniņš iznāca pils lievenī un lūkojās lejup uz savu padomdevēju.

— Ei, Māhmed, — viņš sauca. — Ko tu tur dari? —

Padomdevējs ātri pagriezās pret grāmatvedi un teica: — Grāmatvedi, tagad saraksts ir pilnīgs. Šis maitas dēls arī ir akls. —

3.

Raksturodams cik jocīgi stulbi ir tie ļaudis, kas savos vēlējumos un sapņos aizsteidzas paši sev priekšā, mans krusttēvs stāsta arī stāstu par diviem arabiem, vienu gudru un vienu muļķi, kas devās kalnos lāčus medīt.

— Es savu lāča ādu jau esmu pārdevis, — teica muļķais. — Vai tu savu ar' esi pārdevis? —

— Nē, — atbildēja gudrais. — Es sākšu par to domāt, kad būšu lāci nošāvis. Kāpēc tu esi tik paļāvīgs? —

— O, — sacīja otrs, — gluži vienkārši tāpēc, ka esmu labs šāvējs, smalki zinu lāču ceļus un veikli tirgojos. —

Viņi aizgāja tālu kalnos un izšķīrās. Pamuļķā araba priekšā parādījās lācis aiz klinšu bluķa. Arabs nometa šauteni, nokrita zemē un izlikās par mirušu. Lācis pienāca viņam klāt, apostīja to, saslapināja tam seju un lēni aizgāja. Kad lācis bija tālu prom, muļķais arabs piecēlās un noslaucīja seju. Otrs arabs atnāca pie viņa un jautāja: — Ko lācis tev teica? —

Pamuļķais, kas tagad nebija vairs tik pamuļķis kā nesen, atbildēja: — Lācis teica: Turpmāk vairs nepārdod manu ādu iekams tā tev nav rokā. —

4.

Par pamācīšanu ļaudīm, kas runā labu par cilvēkiem viņu priekšā, bet aiz muguras tos apraunā, krusttēvs stāsta arī par lāci un vīru, kas bija draugi un kādā ziemas dienā izgāja pastaigāties. Vīrs apstājās un pūta dvašu uz savām rokām, un lācis teica: — Draugs, kāpēc tu pūt dvašu uz savām rokām? - Lai sasildītu tās, teica vīrs. Pēc pastaigas viņi iegriezās vīra mājās vakariņas paēst, un kad galdā uzlika vīru, vīrs upūta tai dvašu, bet lācis teica: — Mans draugs, kāpēc tu pūt dvašu virā? — Lai atvēsinātu to, vīrs atbildēja. Lācis (daudzejādā ziņā līdzīgs dusmīgam vīram un ar mana krusttēva temparamentu) tad ierēcās: Es neticu tādai dvašai, kas spēj darīt ir sīltu ir aukstu.

5.

Lai sīkus ļautiņus, kas iedomājas par lieliem viriem, atgrieztu īstenībā, viņš stāsta arī par lauvu, ko ievainojusi mednieka lode. Tas rēca aiz sāpēm un bija uz nāves sliegšņa. Pie lauvas atnāca mazais, lēnais balodītis un teica: — Kas tev sāp? — Mani sašāva mednieks, atbildēja lauva. Balodītis noskaitās un teica: — Lai nokalst rokas tādam cilvēkam, kas nāk ievainot tik varenus zemes radījumus, kā mūs! — Brāli, balodi, tad teica lauva, man tev jāsaka, ka mednieka lode mani nesāpina tik daudz, kā tas, ko tu nupat pateici. — Un tad lauva nomira.

Par to pašu tematu viņš zin arī stāstu par mušu ziloņa ausī, kad zilonis gājis pāri tiltam. — Draugs, teica muša, kad tādi milži, kā mēs, šķērso tiltu, tilts trīc mūsu varenības priekšā.

6.

Vīrs un sieva uz ēzeļa ceļoja pa kalnu ceļu uz Bitlisu, kad viņu priekšā ceļu taustīdams gadījās aklais.

Vīrs teica: — Dievs devis mums divas avis: kāp nost un soļo un ļauj aklajam jāt. —

Sieva teica: — Aklais izmanto gadījumu; jāsim viņam garām. — Bet vīrs bija iežēlojies par aklo un gribēja, lai tas jāj.

— Palūk, — viņš teica, — aklais savainojis kājas: kāp nost un laid viņu jāt. —

Tā sieva nokāpa un aklais uzkāpa blakus vīram. Sieva gāja, vīri jāja, un pēdīgi viņi nokļuva pilsētā.

Vīrs teica: — Šī ir Bitlisa. Mēs atstāsim tevi te, kāp zemē. —

— Kāpt zemē? — pārjautāja aklais. — Par to vien, ka izvadīji manu ēzeli pa kalniem, tu tagad gribi man nozagt manu lopu?

Sieva paredzēja nelaimi nākam un ievaidējās.

— Mans muļķa vīrs, — viņa teica.

— Lūdzu, kāp zemē, — teica vīrs.

— Es iežēlojos par tevi un atvedu tevi uz sava ēzeļa līdz pilsētai. Tagad ej savu ceļu. —

Aklais sāka kliegt. Sadrūzmējās ļaudis. Aklais runāja uz ļaudīm un vīrs redzēja, ka ļaudīm labāks prāts uz aklo, nekā uz viņu, tā ka viņš teica sievai: — Tev bija taisnība: esmu kļūdījies; lai aklais patur ēzeli; iesim! —

— Jā, — teica sieva, — iesim. —

Aklais iesaucās: — Papriekš tu gribēji nozagt manu ēzeli, tagad gribi zagt arī manu sievu; un mana sieva, kad tai gadījies redzīgs, vairs negrib palikt pie akla. —

Sieva izbailēs kungstēja. Vīrs palika bez valodas.

Pūlis noticēja aklajam. Cilvēkiem bija žēl aklā par to, ka viņš nevarēja redzēt.

Sieva sāka raudāt. Vīrs atteicās bez savas sievas atstāt pilsētu.

Viņi gāja pie tiesas un aklais izskaidroja, ka viņš ar savu sievu uz ēzeļa ceļojis uz Bitlisu, bet ēzelis iespītējies un negribējis iet; vīrus panācis tas otrs vīrs un padzinis ēzeli un ienācis pilsētā kopā ar viņiem, kur vispirms lūkojis nozagt ēzeli, bet tad arī aklā sievu.

Vīrs tad izstāstīja patiesību, runādams rūgti un sodīdams pats sevi par savu mīksto sirdi.

Sieva stāstīja patiesību un raudāja.

Tiesnesis redzēja, ka tādējādi nevarēs pateikt, kurš no viņiem melo, un teica: — Ielieciet viņus katru atsevišķā telpā. Apsargājiet katru atsevišķi un novērojiet tos, bet no rīta ziņojiet man, ko būsiet redzējuši. —

Tā izdarīja.

Kad aklais domāja, ka viņš palicis viens, tas sāka smaidīt. Tad viņš žāvājās un staipījās. Tād sāka diet. Viņš teica pats sev:

— Esmu ieguvis ēzeli; ja dabūšu vēl sievu, tad dzīve būs vaļā. —

Vīrs sodīja pats sevi par savu dumjību palīdzēt aklajam.

Sieva raudāja.

No rīta par to ziņoja tiesnesim. Tas ielika aklo cietumā. Vīrs un sieva uz sava ēzeļa aizjāja.

7.

Kādās mājās dzīvoja aklais, kam pārējie mājas iedzīvotāji deva vislabāko no visām mantām: ēdienu, drānas, gultu, segas un visu, bet aklais bija nemiera pilns cauru dienu, cauru nakti gaudās, ka ar viņu slikti apietas. Mājas saime dzēra ūdeni un aklajam deva pienu; tie ēda vienu tasi rīsa un deva aklajam trīs; tie iztika ar pusriku maizes un viņam deva trīs rikas; bet vēl joprojām aklais kurnēja. Dusmās un izmisumā saimes ļaudis nokāva jēru, izcepa to, uzlika to uz abras un nolika aklā priekšā. Viņš paostīja cepeti, sāka taustīt to, lai apjaustu cik tas liels, un tad sāka ēst. Bet iekams aklais norīja pirmo kumosu, viņš teica: — Ja jau jūs dodat man tik daudz cepeša, cik daudz gan tad jūs paši ēdat? —

Desmit viru un desmit sievu vainas

Nesen amerikāņu sabiedriskās domas pētīšanas Galupa institūts izdarījis pētījumus par jautājumu: ko sievietes uzskata par svarīgākām vīru kļūdām un ko vīri uzskata par svarīgākām savu sievu vainām. Par vīriem izklaušinātas sievu domas, par sievu vainām pratināti vīri.

Desmit galvenās sievu vainas

1. Pārlieka rāšanās. Kāds drūms filosofs kādreiz apgalvojis, ka panākumu ceļš esot pārpildīts sievām, kas cenšas varītēm dzīt savus vīrus pa šo ceļu. Bet neviens no tūkstošiem aptaujā izjautāto vīru nav atzinis, ka viņa panākumi gūti sievas rāšanās un mudināšanas dēļ.

2. Ekstrāvagance. „Viņas grib izdot pēdējo centu, ko esam nopelnījuši, lai sacenstos ar kaimiņa sievu." — „Viņas nesaprot, cik grūti vīram naudu pelnīt; viņas kavē vīrus un izdod katru centu, kas nopelnīts."

3. Laiskas namamātes. „Mana sieva negādā par kārtību mājā." — „Sievas vairs nerūpējas par to, lai vīri dabūtu laikā brokastis."

4. Pārāk bieži iet uz lokāliem un dzer. „Viņas lokālu dēļ aizmirst bērnus." — „Mana sieva grib, lai es eju ar viņu dejot katru vakaru."

5. Tenkošana. „Ar muti viņas strādā virsstundas." — „Pārāk ilgi pļāpā pa tālruni." — „Tas, ko viņas stāsta par draudzenēm, liek matiem stāvu slieties." — „Manai sievai ir īpaša spēja sagrozīt un pārprast visu, ko citi tai pastāsta."

6. Egoisms. „Katru dienu jādzird tikai — dod man, dod man, dod man." — „Manai sievai vajaga pārāk daudz laika, lai apģērbtos; visās vietās viņa nokavējas." — „Viņa nekad nedomā par manām, bet tikai par savām ērtībām."

7. Pārāk daudz blakus interešu. „Šūšanas klubi, literāri klubi, kāršu klubi — sievietēm uznācis klubu trakums." — „Sievietēm tik daudz jānopūlas ar labdarību, ka tām vairs nav laika pašu vīriem."

8. Pārāk šefiskas. „Viņa valda mājā, valda mani, vienmēr saka kaimiņiem, kas darāms, un tagad viņa — nudien — taisas valdīt valsti, jo katru dienu stāsta man, kas būtu jādara prezidentam Trumenim." — „Viņas cenšas vadīt vīru darbus tāpat kā pašu darbus, un abos gadījumos tām neveicas."

9. Nevīžigas un slinkas. „Sievietes apprecas, aptaukojas, kļūst nevīžīgas." — „Mana sieva pat nemaz negrib būt pievilcīga."

10. Pārāk interesējas par citiem vīriešiem. Tādi ir svarīgākie iemesli kādēļ Amerikas vīrieši nemierā ar savām sievām. Bet aptaujas organizētāji tomēr konstatējuši, ka kavalleru laiks nebūt nav beidzies. No ik simta iztaujāto vīriešu astoņi apgalvojuši, ka viņu sievām nav nekādu kļūdu. Četrpadsmit procentes — domājams liktens pieveiktie — vispār nemaz netikuši pie atbildēšanas.

Viru vainas

1. Dzeršana ir tāda vaina, kas pārsniedz visas citas. Interesanti, ka līdzīgā aptaujā, kas notika pirms desmit gadiem, par šo nelaimi sūdzējās tikai ļoti nedaudzas sievas.

2. Nevēriba. „Ar katru gadu vīri velta mums mazāk vērības — nav vairs tik izpalīdzīgi kā agrāk." — „Viņi sāk nevērīgi ģērbties." — „Viņi nemaz neiedomājas cik daudz darba sagādā mums ar to, ka pieslauka dvieļus pusmazgātām rokām, ar to, ka nenotīra dubļainus apavus, ar to, ka izmētā laikrakstus un ar to, ka nenoliek vietā savas drānas."

3. Egoisms. „Kad viņi ir veseli, viņi grib būt ķēniņi; kad viņi slimi, tie kļūst bebīši." — „Mans vīrs gandrīz katru dienu nokavē pusdienu laiku, bet ja es reiz nokavējos, viņš rāj mani."

4. Pārāk uzstājīgi. „Viņi vienmēr grib būt kungi; viņi iedomājas, ka viņi vienīgie, gudrie pasaulē."

5. Citas sievietes.

6. Skopums. „Vīriešiem nav jēgas, cik daudz tagad vajaga saimniecībai."

7. Nav intereses par māju. „Mans vīrs negrib norakt sniegu ap māju, negrib uzkopt māju, negrib atbildēt pat uz vēstulēm."

8. Uzmanības trūkums. „Vīri domā, ka ja reiz sievai gredzens pirkstā, tad ar to visam beigas." — „Sieviete labprāt apkops māju, ja vīrs par to kādreiz pierādīs tai mazu uzmanību, pajokos ar viņu, uzdāvinās kādu nieku, vakarā izies ar viņu." — „Viņi aizmirst, ka arī sievas ir sievietes."

9. Pārāk bieži rūc par sievas rīcību.

10. Pīpo un spēlē kārtis. „Mans vīrs vienmēr birdina pelnus uz grīdsegas." — „Mans vīrs paspēlē visu naudu uz kārtīm."

Saisināts pēc „Redbook".

DIPIŠA PASAKAS — 1

Gailītis, vistiņa un UNRRA

Manu dēlu sauc Ēriku. Viņam ir seši gadi. Un viņš uzplijās, lai stāstu tam pasakas.

Sāku stāsīt pasaku par gailīti un vistiņu, kas aizgājuši riekstot.

— Kur? jautāja Ēriks.

— Mežā, es atteicu. — Riekstot vienmēr iet mežā.

— Vai tai mežā aiz nometnes barakām? pētīja Ēriks.

— Jā, es piekritu, lai vieglāk tiktu pie skaidrības, un stāstīju tālāk: — Gailītis uzkāpj lazdā, pašā galotnē; vistiņa paliek apakšā gaidot. Gailītis norauj vienu riekstu — nosviež zemē, norauj otru — nosviež zemē; kā sviedīs trešo — vistiņai aci iekšā. „Kad tevi nolāpāmais!" gailītis sabīstas. „Tik aplami man sen nav izgājis." Bet vistiņa to nemaz nedzird, kliegdama uz māju prom.

— Uz kādām mājām? jautāja Ēriks.

— Nu — uz mājām, es teicu. — Tur, kur viņa dzīvoja.

— Vai tad viņa bija švābiete? jautāja Ēriks. — Latviešu vistiņai jau mājas nevarētu būt. Latviešiem jādzīvo nometnēs.

— Jā, es teicu. — Tad viņa gāja uz nometni.

Ēriks bija mierā un es stāstīju tālāk: Vistiņa skrien. Satiek kungu.

— Kas tas par kungu? jautāja Ēriks.

— Komitejas priekšsēdētājs, es ātri atteicu un tūlīt stāstīju tālāk: — Kungs prasa vistiņai: „Ko tu bļauj?"

— Jā, piekrita Ēriks. — Bļaut nav brīv. Tas traucē nometnes mieru.

Es stāstīju tālāk: — Vistiņa izklāsta — tā un tā: kā svieda riekstu — iedrāza aci. „Kas svieda?" „Gailītis svieda, gailītis!" „Nu tu, debesu brīnums! Kur viņš palika? Lai nāk uz muižu!"

— Uz kurieni? prasīja Ēriks.

— Uz biroju pie komitejas, es steidzīgi izlaboju.

— Gailītis atnāk. Komitejas priekšsēdis pretīm: „Ko tu tur svaidies? Kālab izgāzi vistiņai aci?" — „Es jau negāzu. Lazda sakustējās, un tā rieksts aci iekšā." „Vai tā bija? Nu labi — lai tad nāk lazda šurp!"

Lazda atnāk, bet neesot vainīga. Kaza grauzusi mizu, tāpēc šī kustējusies. Atsauc kazu. — „Vai es būtu grauzusi? Bet gans jau neganīja mani nemaz, ko tad citu darīšu?" „Nu sauc ganu. „Āre," saka gans. „Es jau būtu noganījis arī, bet saimniece piekrāpa: apsolīja raušus līdzi dot, bet Dievs pieņēma — paliku neēdis."

Ēriks ilgi bija klausījies klusēdams. Nu viņš iebilda: — Tā būs bērnu virtuves saimniece.

Paraudzījos uz dēlu un tad nobeidzu pasaku drusku citādi nekā iesākumā biju domājis:

— „Jā," teica komitejas priekšsēdētājs. „Tā nav saimnieces vaina. Mums noliegts sausās devas turpmāk izsniegt. Arī strādājošiem mūsu nometnē turpmāk jāēd no kopvirtuves. Lai vista pati zina par savu aci!"

Kad biju to izstāstījis, Ēriks brītiņu klusēja. — Vai tas viss?" viņš tad jautāja.

— Jā.

— Kāpēc tad vistiņa negāja uz unru? Varbūt tur tai iedotu jaunu aci. — Dīpītis L.

Mīlas sols

Kara laikā leitnants Džons Meredits Langstafs Sanfranciskā satika jaunu meiteni Dianu Džigenheimu. Vakarā viņi abi sēdēja uz sola Nobhilas parkā. Viņš meiču bildināja. Viņa piekrita. Pirms aizbraukšanas jaunais pāris noāva kurpes, uzlika tās uz sola un nofotografēja.

Šī gada oktobrī Sanfranciskas Klusā okeāna cīnītāju klubs saņēma vēstuli no kāda smagi ievainoto atpūtas nama. „Mīļie kungi. Šis var likties divains lūgums. Esmu kājnieku ierindas virsnieks, ievainots Okinavā. Gribu nopirkt vienu no zaļajiem soliņiem parkā aiz kluba. Pirms pāris gadiem uz šī sola saderinājos ar meiteni, ko vēlāk apprecēju un, pirms devos uz aizjūru, iepazinos arī ar savu meitiņu. Vienmēr esmu vēlējies nopirkt šo solu. Tagad, kad esmu bijis smagi ievainots, vēlos to vēl vairāk. Ceru, ka sapratīsiet mani. Džons Langstafs". Klāt bija parka plāns un ar krustiņu apzīmēts vajadzīgais sols.

Parks ir pilsētas īpašums. Klubs iesniedza lūgumu pilsētas valdei. Tā nolēma solu nevis pārdot, bet dāvināt un segt arī pārsūtīšanas izdevumus. Tagad sols atrodas leitnanta mājas dārzā Manhetenā. „Time"

Latviešu ķīmiķu pētījumi gūst ievērību

Kādreiz Rīgā daudzināja ķīmijas doktora prof. Mārtiņa Straumaņa pētniecības kabinetu. Un tā nebija nekāda nejaušība, jo šī kabineta vaimnieks bija autoritāte fizikālā, neorganiskā un analītiskā ķīmijā. Šodien viss tas profesoram ir liegts - sveša zeme, sveša trūcīga laboratorija un tomēr — personība, pieredze un erudīcija arī tādos apstākļos spilgti izpaužas darbībā.

Prof. M. Straumanis ir vīrs spēka gados, 48. g. vecs un Mārburgā nerimis turpina savus pētījumus. Eiropas zinātnieku forumā prof. Straumanis un ķīmiķis ieviņš modinājuši lielu interesi ar atrasto metodi, kā ar ļoti lielu precizitāti noteikt vielas uzbūvi, izpētot ātomu attālumu kristallos ar Rentgena staru palīdzību. Šo darbu, kas publicēts vācu valodā, lieto tagad ķīmijas instituti Eiropā un Amerikā. Mārburgas universitātē darbodamies, prof. Straumanis turienes metallu pētīšanas institutā vada arī divu latviešu ķīmiķu - Dravnieka un Bilķena disertacijas darbu sagatavošanu. Bez tam prof. Straumanis kopīgi ar prof. B. Jirgensonu zinātnieku pasaulē pazīstamā vācu Springera apgāda uzdevumā sarakstījis 400 lpp. mācības grāmatu studentiem par kolloidķīmijā.

Zīmīgi, kā abi grāmatas autori saistījušies arī paidagoģiskā darbā: Straumanis Mārburgas, B. Jirgensons Minchenes DP universitātē. Prof. B. Jirgensonam pabeigts arī 15 iespiedlokšņu biezs populārzinātnisks darbs „Dabas zinātņu problēmas". „Viss būtu labi, ja nebūtu nezina par rītdienu" — saka prof. Jirgensons, kas Lauingenas nometnei likvidējoties pārvietojies uz Haunšteteni Augsburgā. „Bet tas ir DP liktenis — izturēt un strādāt". —

Par mūsu zinātniekiem interesi parāda arī ūniversitātes un zinātniski institūti otrā pusē okeānam. Prof. Straumanim principā piedāvāts darbs Kalifornijas technoloģiskā institūta Rentgena labarotorijā pētījumos pie zemām temperatūrām. Kalifornijas ūniversitātes bioķīmijas prof. Greenbergs savukārt ziņo, ka izmantojis prof. Jirgensona darbus savā praksē. Tāpat Nobeļa prēmijas laureats prof. H. Marks, kādreizējais prof. J. skolotājs, raksta, ka publicēs prof. Jirgensona darbus Šveices ķīmiķu izdevumos.

Kaut neliela, tomēr arī svešniecībā latviešu ķīmiķu saime ir diezgan ievērojama. Lai bez minētiem vēl atzīmējam Minchenes UNRRA's ūniversitātes prorektoru prof. P. Krūmiņu — speciālistu ķīmijas technoloģijā, kurināmo vielu un finieru rūpniecībā, tās pašas ūniversitātes orgāniskās ķīmijas katedras vadītāju prof. A. Taurinu, prof. A. Janeku, kolloidķīmijas speciālistu Marburgā, Dr. chem. O. Ripu Eslingenā un citus.

Z. Bārda

Trīs uzskatu pasaules

APVIENOTĀS NĀCIJAS SASKANO UZSKATU DAŽĀDĪBU

Par Apvienotām Nācijām atskanējušas daudzas skeptiskas balsis. Norāda, ka UN valda tik liela uzskatu dažādība, ka tas konstruktīvai sadarbībai uzliek smagus pārbaudījumus. Un tomēr Apvienoto Nāciju ceļš ir tas ceļš, kas tautām sola mieru, drošību un brīvību. Mums, svešumā izdzītiem, nav viegli gaidīt uz savas nākotnes atrisinājumu, bet arī mums jazina, ka brīvība, kas iegūta saprašanās ceļā, būs vairāk nodrošināta, nekā jebkuŗš cita veida atrisinājums. Tamdēļ arī mēs vēršam savus skatus uz Apvienoto Nāciju ideāliem, aizstāvam tos kā savējus un paļaujamies uz tiem.

Jau vairākus gadus esam paraduši domāt, ka pasaules politiskie notikumi veidojas kautkur tālu no mums un visai maz uz mums attiecas. Tālu no pasaules centriem, Baltijas jūras piekrastē dzīvojām savu mierīgo dzīvīti un mūsu austrumu robežas ilgus gadus bija arī tās robežas, aiz kuŗām sākās zeme, ko svešiniekiem ne vienmēr bija lauts skatīt, ar citu, savādu pasauli, ar citādu dzīves iekārtu un veidu.

Par nožēlošanu, pasaules apmērā, par mums patiesību arī vēl tagad zina ļoti maz. Ja atskaitīsim Angliju, ar kuŗu mums bija visdzīvākie tirdzniecības sakari, un mums tuvākās Skandināvijas valstis, tad pārējā pasaule par mums informēta tikai tik tālu, ka pēc pirmā pasaules kaŗa esam atdalījušies no Krievijas. Ko, piemēram, par mums zina Dienvidamerikas valstis, vai arabu valstu bloks, kas Ēģiptes un Indijas delegātu vadībā UN sanāksmēs sāk noteiktu valodu mazo tautu vārdā? Liekas, ka diezgan maz, jo tiešā saskare ar šīm valstīm un tautām mums bijusi niecīga.

Cerēsim, ka mūsu sūtnim Dr. Bīlmanim būs pietiekamas rīcības iespējas, lai visus UN delegātus iepazīstinātu ar mūsu tautas taisnīgās lietas argumentāciju.

Arī mēs paši varam katrā izdevībā visiem un katram teikt, ka esam eiropieši un kā kā tādi ar savām sadzīves tradīcijām un mentalitāti piederam rietumu demokratiju dzīves un domāšanas veidam. Bet tad mums arī katrā solī un rīcībā savā tagadējā dzīvē tas jāpierāda. Mēs varam apgalvot, ka esam demokrati, kam neciešams katrs diktatūras režīms, bet tad arī mūsu demokratismam jāparādas kaut vai mūsu nometņu dzīves veidojumā. Mēs varam apliecināt sevi par kristiešiem, kam ticība ir svēta sirdslieta, bet tad Kristus mācībai jāatspoguļojas mūsu attiecībās ar saviem tuvākiem. Mēs tiešām varam līdzēt ļoti daudz latviešu tautas taisnības izcīnīšanā, jo šeit esam mūsu tautas dzīvā un taustāmā daļa. Ar savu stāju mums jāliecina, ka savu brīvību atgūstot mēs labprāt atvērsim visai pasaulei savas zemes starptautiskās satiksmes ceļus, bet pati Latvijas zeme — tā ir mūsu. Tur mēs gribam mierīgi dzīvot un celt savu nākotni.

Piecdesmit četras valstis tagad Apvienoto Nāciju Organizācijā spriež un izlemj tautu likteņus. Piecām lielvalstīm to vidū piešķirtas izcilus tiesības ar savu „veto" aizkavēt tādu lēmumu pieņemšanu, kam kāda no tām nepiekrīstu. Tas nozīmē, ka visos svarīgos jautājumos jāpanāk Apvienoto Nāciju vienprātība. Ja pirms pašreiz notiekošās UN pilnsapulces daudzi pareģoja, ka grūti būs panākt pilnīgu vienprātību, tad notikumu gaita tagad to neapstiprina. Domu starpības gan ir lielas, bet dažu izcilāko delegātu iecietības un pacietības dēļ UN stāvoklis arvien vairāk nostiprinas.

Par lielāko un svarīgāko uzskatu novirzienu UN varētu apzīmēt ASV demokratisko principu līniju. Patiesībā pati Apvienoto Nāciju ideja ir nelaika prezidenta Ruzvelta iecerēta, pausta un pirmsākumos ieveidota, lai pēc viņa nāves kļūtu par reālu īstenību. ASV demokratisms ir īpatns un dibinas visvairāk uz atsevišķu cilvēku brīvības principiem, kā „visi cilvēki Dieva vienādi radīti, tiem piešķirot arī vienādas tiesības uz dzīvi, brīvību un cenšanos pēc laimes, un ka šo tiesību nodrošināšanai cilvēki izvēlas valdību pēc saviem brīviem un labākiem ieskatiem." Šie 1776. gadā proklamētie demokratisma pamatprincipi dziļi iesakņojušies amerikāņu nācijas uzskatos un valda vēl līdz šai dienai šajā lielajā brīvās sacensības zemē. Neapšaubāmi, ka līdz ar UN centra nodibināšanos Savienotās Valstīs, UN veidojās arī amerikāniskā demokratisma virzienā, vēl jo vairāk tamdēļ, ka tam ir daudz sekotāju Apvienoto Nāciju vidū.

Citādi ir Rietumeiropas demokratisma vadītāji uzzskati, kuŗus pauž tagad Anglijas vadītāja darba partija. Te atsevišķo cilvēku brīvību jēdziens ir jau stipri ierobežojies ar valsts un kopības interesēm tīra, konstruktīva sociālisma virzienā.

Kādreiz varenā Anglijas apvienotā karālvalsts šinī kaŗā zaudējusi daudz. Senāk Lielbritaniju mēdza apzīmēt par pasaules jūŗu valdnieci, kas savus svarīgākos ienākumus guva no savas pasaulē lielākās tirdzniecības flotes, no savām bagātajām dominijām un kolonijām un uzkrātiem kapitāliem. Tagad, pēc diviem pasaules kariem, Anglijas kapitāli ir sarukuši, tirdzniecības kuģu tonnāža nav vairs lielākā pasaulē (tāda tā tagad ir Savienotām Valstīm) un darba partijas vadītai Anglijai, līdzīgi citām Eiropas valstīm, jāpalaujas uz savu pilsoņu darbu un ražotspējām. Ļoti zīmīgas bija debates Anglijas apakšnamā pēc karāļa troņa runas, kad daļa darba partijas locekļu deputāta Krosmaņa vadībā nostājās pret valdības ārpolitiku, aicinot to idejiski norobežoties no ASV kapitālisma un Padomju Savienības komūnisma.

Trešā lielā uzskatu pasaule, kas parādas UN, ir tā, kas apvieno Padomju Savienību ar tai padevīgām slavu valstīm. Arī šis nogrupējums runā demokratisma vārdā, kaut arī demokratismu saprot un tulko kā šķiru cīņu un šķiru cīņā iegūtā stāvokļa nostiprināšanu vienas valdītājas partijas labā.

Tie ir trīs svarīgākie UN idejiskie novirzieni, kādi tur parādas, meklējot kopīgus ceļus uz jaunu, labāku pasauli, uz tautu un valstu sadarbību un ilgu mieru.

Liekas, ka pasaulei būtu daudz vieglāki saprasties, ja nebūtu krasi vienpusīgu uzskatu. Bet ja atceramies jau pieminēto Amerikas demokratisma tezi, ka katrai tautai ir tiesības izvēlēties sev valdību, kādu tā vēlas, tad sapratīsim, ka UN ievadītais ceļš uz visu pasaules tautu un valstu sadarbību ir tas, kas gan lēni, bet droši novedīs pie mērķa — pie miera, pie drošības, pie brīvības.

Arv. Lauva

Pārtikas sainīšus var sūtīt arī no Anglijas

BBC ziņo, ka Anglijas valdība atļāvusi privātpersonām sūtīt pārtikas sainīšus uz visām zemēm, ar kuŗām pastāv reģulāra pasta sainīšu satiksme, tātad arī uz Vāciju, kur vēl laikus varēs saņemt Ziemassvētku sainīšus. Tās personas, kam nav vēlēšanās vai iespēju sūtīt sainīšus pazīstamiem, var nodot sainīšus labdarības organizācijām. Sainīšu svars nedrīkst pārsniegt 3,5 kg un tajos nedrīkst būt vairāk par 1 kg vienas un tās pašas mantas. Sūtīt drīkst tikai racionētas preces, kuŗas sūtītājiem jāiegādā pret savām pārtikas kartēm.

„Die Neue Zeitung" ziņo, ka visi bērni līdz 6 gadu vecumam pret vācu pārtikas kartītēm amerikāņu joslā uz Ziemassvētkiem saņems 100 gr kakao un 3 saiņojumus šokolādes. Bavārijā katrs normālpatērētājs svētku papilddevai saņems 50 gr olu pulvera, 3 olas un divas kārbas sakņu konservu, bērni vēl saņems vienu kārbu auglu vai tomātu sulas.

ASV un angļu militārās valdības kopīgi paziņojušas, ka nākošā pārtikas devu periodā pārtikas devas vācu civiliedzīvotājiem paliks līdzšinējās 1550 kaloriju lielumā.

DAŽOS VĀRDOS

Jaunas naudas Vācijā tik drīz nebūs. Angļu militārās valdības finanču lietpratējs kategoriski atsaucis „Associeted Press" ziņu, ka Anglija sagatavojusi plānus jaunas naudas radīšanai Vācijā. Vismaz tuvākos mēnešos neesot iespējams Vācijas naudas tirgu pārkārtot.

Ķīnas komūnisti sākuši plašu ofensīvu dienvidos un rietumos no Tantungas Ziemeļķīnā.

Čangkaišeks uzskata savu misiju par izbeigtu. Ķīnas nacionālai sapulcei nodots satversmes projekts. Ģenerālisims Čangkaišeks paskaidrojis, ka uzskata šo aktu par „nacionālās valdība atbildības noslēgumu, un tautas valdīšanas iesākumu." Viņš pats uskatot savu misiju par izbeigtu.

Tito parakstījis otro demobilizācijas pavēli 2 mēnešu laikā, atbrīvojot 1923. g. dzimušos, kas iesaukti 1944. g. Tito arī paziņojis jauno piecgades plānu, kuŗā paredzēts Dienvidslaviju pārvērst par rūpniecības valsti.

Vācu militāras vienības vēl vienmēr pastāvot angļu joslā Vācijā, apgalvo „Pravda" un pēc tās vēl 3 krievu licencēti laikraksti Berlinē. Angļu iestādes atbildot atgādinājušas atkārtotas deklarācijas, ka šādu vienību tur nav, vienīgi 98.000 vāciešu darba vienībās, kuŗās nekāda militāra apmācība nenotiek. Krievu iestādēm turklāt arī dota iespēja par šo ziņu pareizību pārliecināties pašām.

Rumānijas jaunās valdības galva paliek līdzšinējais — Groza, viņa vietnieks un ārlietu ministrs ir Tatarescu. Opozicijas pārstāvju valdībā nav.

Italijas un Dienvidslavijas tiešās sarunas, kā paskaidrojis itaļu ārlietu ministrs Nenni, līdz šim nedodot lielas cerības uz saprašanos Triestas un pārejos strīdīgajos jautājumos.

Turcijas ūdeņos ieradusies Savienoto Valstu flotes vienība ar 1 lidmašinu bazes kuģi, 2 iznīcinātājiem un vēl 2 karakuģiem.

Nāves sods piespriests vācu ģeneraliem — Makenzenam un Melceram Romā par to, ka viņi 1944. g. martā likuši nošaut 335 itaļus atmaksai par 32 vācu karaviru nāvi kādā bumbu eksplozijā.

Franču komūnisti, pēc Bido valdības atkāpšanās, uzaicināja sociālistus un radikalsociālistus piedalīties valdības sastādīšanā komūnistu valdība. Radikalsociālisti Erio vadībā nolēma nesaistīties nevienā koalīcijā, līdz ievēlēs valsts prezidentu. Sociālisti atbildi dos trešdien.

Mazo valstu nostāja

ARABU VALSTU CENTIENI VIDĒJOS AUSTRUMOS

Nobalsojot par Apvienoto Nāciju organizācijas Saimnicciskās un Sociālās padomes locekļu 7 kandidātiem, no tiem ievēlēti tikai četri, Trīs slavu valstu pieteiktie kandidāti balsošanā noraidīti. Pēc CBC informācijas, pret tiem nobalsojušas Dienvidamerikas un arābu valstis. Līdz ar to radies stāvoklis, ka četras vai piecas lielvalstis gan var vienoties par ziņāmu proporciju vai vēlēšanu atslēgu, bet arī mazās valstis var parādīt savu citādu gribu. Nebūtu pārsteigums, ka šajā gadījumā pret Padomju Savienības atbalstītiem kandidātiem balsojušas Dienvidamerikas valstis, bet ka arī arabu valstis nostājušās pret tiem, tas itkā lieconā par Krievijas iespaida mazināšanos šinīs zemēs.

Pēdējās ziņas vēsta, ka Sīrijā, Libanonā un Transjordanā pastāv doma apvienoties iespaidīgā arabu valstī — Lielsīrijā. Vidējie austrumi sāk mosties un jo drīzi var izvērsties par ļoti iespaidīgu faktoru starptautiskā politikā. To apzinās Palestīnas arabi, kas panākuši, ka Ēdu emigrācijas jautājumu neizšķirs bez arabu ligas ziņas. Arī Indijas patstāvības problēmu sarežģī arabu — musulmaņu prasības pēc atsevišķas musulmaņu valsts.

„Readers Digest" ceļojošais korespondents Edvins Mullers pēc atgriešanās no gara ceļojuma pa Vidējiem austrumiem ievietojis laikrakstā „Vashington Post" rakstu par arabu valstīm, un norāda, ka Savienotās Valstis ar pareizu un tālredzīgu politiku varētu iegūt visu arabu valstu draudzību. Viņš aicina nepalaist garām šo izdevību, jo par Vidējiem austrumiem pašlaik vairāk kā jebkad agrāk interesējas arī pārējās lielvalstis — Anglija un Padomju Savienība.

Mullers starp citu raksta:

„Vidējos austrumos radušās grūtības. Mēs lasām par bumbu atentātiem Palestīnā, nemieriem Kairā, demonstracijām visās pasaules arabu valstīs no Tigras līdz Nīlai. Tas, kas turpmāk notiks Vidējos austrumos, lielā mērā ietekmēs to pasauli, kuŗā dzīvosim paši un mūsu bērni. Jo šai sarežģījumu centrā Krievija tieši saduras ar vitālām Anglijas un ASV interesēm. Miljoniem arabu vēro lielvalstis un vēl nevar izšķirties, kuŗai pusei pieslieties — austrumiem vai rietumiem, komūnismam vai demokratijai.

Arabu valstis tieši šobrīd pārdzīvo straujas un plašas iekšējas pārvērtības. Arabi vienas paaudzes laikā pārdzīvo attīstības gaitu no viduslaicīgā feodālisma līdz 20. gadu simteņa tempam. Blakus vismodernākiem benzīna tankiem, Palestīnā vēl tagad redzamas telšu nometnes, kas ir gluži tādas kā Bībeles Ābrama laikā. Damaskas galvenā ielā vēl atrodami nami, kur novietoti haremi, bet blakus mājas namamāte iznāk pa durvīm visjaunākā Holivudas tērpā, piesēstas pie sava auto stūres un brauc uz masu sapulci aizstāvēt sieviešu vēlēšanu tiesības.

Tuksneša nomadu šeiks vēl lemj par savas cilts dzīvību un nāvi. Viņš katrā laikā var sadedzināt uz sārta savu sievu vai konkubīni, ja vien to iedomājas. Dažkārt viņš to arī iedomājas. Bet viņš lido pats savā privātā lidmašīnā uz Kairu un apmetas lepnākā viesnīcā.

Arabu valstis sākušas cīņu par lielāku varu. Cīnītāju avangards ir topošā vidusšķira — jauns dinamisks spēks Vidējos austrumos. Vēl nesen tur bija tikai galvgalā „pašas", un nabadzīgie „felahini" un tuksneša beduīni sabiedrības kāpņu lejgalā. Nesen vēl mēdza teikt, ka visās arabu zemēs ir tikai 30 vīri, kuŗu lēmumiem ir reāla nozīme. Tagad jāuzklausa arī tirgotāji, inženieri, juristi, ārsti, skolotāji, studenti. Tie ir arabu pasaules cerība — un briesmas. Kādu ceļu tie izvēlēsies? Daļa no viņu vadītājiem grib radīt stingru demokratisku varu. Bet vēl trūkst brīvu vēlētāju, vēl nav pietiekami izglītotu sabiedrības domu paudēju. Nav iespējams rīkot brīvas vēlēšanas beduīnu ciltī, kur šeiks joprojām visvarens. Pat uz parlamenta sēdi galvas pilsētā viņš ierodas ar divām pistolēm un ložu jostu zem virstērpa. Nesen Sīrijas parlamentā izraisījās tik karstas debates starp cilšu un pilsētnieku pārstāvjiem, ka kāda grupa izrāva pistoles un piespieda opozīciju atkāpties. Sēde izjuka.

Bet zināmas reformas jau redzamas. Tās vērojamas pat Irakā, kur feodālisms bija visstiprāks. Tur dažiem šeikiem pieder līdz 100.000 akru auglīgas zemes, kuŗas tur vispār nav daudz. Viņu ienākumi sasniedz ceturtdaļmiljonu dolaru gadā. Irakas valdība vēl nav tik stipra, lai varētu lielos īpašumus sadalīt. Bet tā sākusi rūpēties par zemes sagādāšanu strādātājiem citā veidā. Tigras ielejā ar valsts līdzekļiem apūdeņotas lielas līdz šim neizmantotas zemes platības. Tās sadalītas 85 akru parcelēs. Katram, kas apņemas tur dzīvot un zemi kopt, par velti piešķir vienu parceli. Pēc pieciem gadiem viņš kļūst zemes īpašnieks. Valdība ierīko paraugsaimniecības, kur jaunsaimnieki var saņemt sēklu, kur atrodas vaislas lopi, kur māca labākus darba paņēmienus. Līdzīgu plānu apspriež Ēģiptē. Palestīnas arabi sadala lielsaimniecības sīkākos īpašumos.

Ēģiptē nesen radīts bezdarba apkarošanas fonds, lai palīdzētu tiem daudzajiem, kas palikuši bez darba tāpēc, ka no Ēģiptes atsaukts angļu karaspēks. Paredzēts jauns ienākuma nodoklis, lai nodrošinātu plašu sociālu reformu programmu.

Lielu vērību visas arabu valstis tagad velta izglītības veicināšanai. Turku valdīšanas laikos gandrīz visi Palestīnas iedzīvotāji bija analfabēti. Tagad skolas apmeklē 125.000 skolnieku un Jeruzālemē pastāv arabu augstskola. Ēģiptē pēdējo 25 gadu laikā nodibinātas divas arabu augstskolas. 1928. gadā Irakā, kuŗai ir 3 milj. iedzīvotāju, bija 246 skolas. Tagad to ir trīsreiz vairāk, bet analfabētu skaits joprojām ir ārkārtīgi liels.

Par visām lietām arabu valstīm trūkst technisku instruktoru un skolotāju. Bet šīs valstis meklē skolotājus nevis kontrolētājus.

Pamatoti vai nepamatoti — arabi neuzticas britu imperiālismam. Agrāk viņu saimniecību kontrolēja angļi, visa ārējā tirdzniecība bija pakļauta angļiem. Un lai gan paši arabi atzīst, ka piepešā angļu kapitālu un iespaida nozušana nebūt nenāktu šīm zemēm par labu, tie tomēr gribētu mēģināt tikt galā pašu spēkiem.

Frančus arabi vienkārši ienīst. Pārvaldot savus mandātus Libanonā un Sīrijā, franči apspieda arabu opozīciju ar militāru varu. Spilgtākais notikums šai ziņā bija Damaskas bombardēšana 1945. gadā. Šī akcija izjauca franču un arabu saprašanās iespējas uz ilgu laiku.

Arī par cionismu arabi negrib nekā dzirdēt. Ar arabiem nav pat iespējams mierīgi pārrunāt Palestīnas problēmu. Maz ticams, ka šo jautājumu varēs atrisināt ar sarunu palīdzību.

Arabu valstis savā starpā ļoti solidāras. Tiklīdz vienu aizkar, visas citas reagē līdz. Pēc pēdējiem nemieriem Kairā, arī visās citās arabu valstīs notika milzu demonstrācijas par labu Ēģiptes „mocekļiem". Franču akcija Damaskā izrādīja neticāmu niknumu pārējās arabu zemēs. Un vairāk nekā visos citos jautājumos, arabi ir vienprātīgi nostājā pret cionismu.

Kuŗai pusei arabi piesliesies? Varbūt Krievijai? Padomju Savienība ārkārtīgi interesējas par arabu valstīm. Krievu vēstniecības visās arabu galvas pilsētās ir daudz lielākas nekā amerikāņu pārstāvniecības, lai gan padomju saimnieciskās intereses ir daudz mazākas. Katra krievu sūtniecība ir padomju propagandas centrs. Kremlis pēdējā laikā bijis neparasti laipns pret visiem musulmaņiem savā zemē un nepalaiž garām nevienu izdevību, lai nostiprinātu saites starp tiem un arabu valstu musulmaņiem. Daudzi krievi tagad studē Azarā, t. i. lielākajā musulmaņu ūniversitātē Kairā.

Angļi un franči visvairāk centās nodibināt labas attiecības ar vadītājām arabu personām pilsētās un valdītājiem šeikiem tuksnešos. Krievi turpretīm visvairāk uzmanības velta studentiem, sīktirgotājiem, strādniekiem un lauksaimniekiem. Krievija sola atbalstīt arabus pret svešiem „apspiedējiem", un dod padomus „padzīt no savas zemes angļus un frančus". Palestīnas jautājumā Krievija ir pretcionistiska.

Nevar apgalvot, ka krieviem veicies sevišķi labi. Arabi joprojām ir gandrīz tīri beduīni, vismaz noteikti individuālisti. Arabu komūnistu partijas tāpēc nav lielas. Bet citas gan arī nav lielas. Vēlētāji vēl tikai organizējas politiskās grupās. Pasludinātās komūnistu prasības ir ļoti saudzīgas, tās nesatrauktu pat vismērenākos sociālistus un tās pieskaņotas strādnieku šķiras vēlējumiem. Varētu notikt, ka arabu pasaule pievērsas Krievijai, — ja tai nebūtu cita kam pieslieties.

Tagad kaŗš ir galā un, lai gan angļi un franči negrib savas pozicijas pamest, arabi vēlas no viņiem atraisīties. Abas lielvalstis arī sākušas piekāpties — un aiz tām daudzās lietās paliek nepiepildīts tukšums.

Kaŗa laikā arabi paguva iepazīties ar amerikāņu materiālo spēku. Pēc tam amerikāņi aizbrauca, palika tikai amerikāņu kapitāls interesēs naftas laukos, gaisa satiksmes līnijās un dažās skolās. Bet arabiem šķiet, ka amerikāņi nedomā tiem palīdzēt atrisināt viņu problēmas un — lai gan Amerikas prestižs joprojām ļoti liels — viņu labvēlība Savienotām Valstīm vairs nav tik liela kā vēl nesen.

Daudzus gadu simteņus arabi pakļāvušies citu valstu virsvadībai. Jādomā, ka arī tagad tie neiztiks bez tās. Bet nav zināms, kuŗu no lielvalstīm tie tagad tām nolūkam izraudzīs."

Ogļraču streiks ASV

TO UZSKATA PAR TRUMENA UN DŽONA LUISA SPĒKOŠANOS

„New York Herald Tribune" ogļraču streika laikā nodibināja lidojošu redakciju, kuŗa laikrakstam īpaši konstruētā lidmašīnā apmeklē visus streikotāju centrus. Un tādu nav maz, jo streiko pāri par 400.000 strādnieku 22 Amerikas štatos. Jo vairāk streiks ieilgs, jo lielāks kļūst bezdarbnieku skaits arī citās darba nozarēs, ko rada jau esošais, vai draudošais ogļu trūkums. Nekustoties ogļu vilcieniem, apstājas arī liela daļa pārējā transporta, kas balstas uz ogļu izmantošanu. Elektriskās gaismas patēriņš jāierobežo, kamdēļ jau daudzās vietās ievesta aptumšošana, kā kaŗa laikā. Visvairāk cieš smagā rūpniecība.

Arī Eiropas saimniecību streiks jūtami ietekmē, jo kaŗa laikā un pēc tā Vakareiropā lieto arī Amerikas ogles. Tagad jārēķinās ar vismaz 1 miljona tonnu jaunu ogļu iztrūkumu mēnesī, ko visvairāk sajutīs Francija. Rūras ogļraktuvēs ražošana kāpj ļoti lēni. Pārtikas sūtījumi no Amerikas, kas jau aizkavējās jūrnieku streika laikā, tagad no jauna aizkavēsies, no kā neizbēgami cietīs Vācija un citas atbalstāmās valstis.

Kādi motīvi šim milzu streikam? Laikraksti izdarījuši aptauju strādnieku vidū, kas vienprātīgi atbildējuši, ka viņi visi uzticas savam arodbiedrību savienības vadītājam Džonam Luisam, kas pieprasa jaunus kolektīvus darba līgumus. „Bez kontrakta strādāt nevar" — ir visu ogļraču atzinums. Veco darba līgumu uzteica jau š. g. maijā, kad prezidenta Trumena valdībai izdevās streiku novērst, pārņemot raktuves uz laiku valsts komisāriskā rīcībā. Pēc tam valdība vienojās ar abām pusēm, ka darbā devēji — raktuvju īpašnieki — panāks izlīgumu ar strādniekiem līdz 20. novembrim. Kad vienošanos nepanāca Džons Luiss izsludināja streiku. Tagad Amerikas tiesas noskaidro, vai Luisa rīcība nav bijusi pretlīga un pretēja arodbiedrību pagaidu līgumam ar valdību. Ja tiesā tas pierādīsies, tad Luisam draud arests un arodbiedrībām būs jāatbild par streika sekām, pie kam var apķīlāt arodbiedrību īpašumus. Bet arī Luiss zina, ko viņš dara, un strādnieki paļaujas uz viņu. Stāvoklim vēl sarežģījoties, tas var izraisīt pat ģenerālstreiku.

Interesanti atzīmēt, ka streikam nav nekādas komūnistiskas pieskaņas. Gluži otrādi — ogļraču arodbiedrību savienība pirms pēdējām kongresa vēlēšanām izzstājās no demokratu atbalstītās rūpniecības arodsavienības CIO un pievienojās vispārīgai arodsavienībai AFL, kuŗa vēlēšanās nostājās aiz republikāņiem, kas ir konservatīvāki par demokrātiem. Jaunais kongress sanāks tikai 16. janvārī, kamdēļ, ja streika likvidēšana prasīs valdības iejaukšanos likumdošanas ceļā, šis jautājums būs vēl jāapspriež līdzšinējam kongresam, kur pārsvarā demokrāti.

Streiku dibināti uzskata par Trumena - Luisa divkauju, kuŗas iznākumu vēl neviens neparedz. ASV saimniecībai tas nes lielus zaudējumus un jaunus sarežģījumus no inspekcijas atbrīvotās visu ražojumu cenu svārstībās. Dažādo preču cenas, kuŗām tuvākā nākotnē jāļauj paredzēja slīdēšanu uz leju, tagad atkal ceļās. Tas var izraisīt jaunas algas paaugstinājumu prasības un jaunus streikus daudzās darba nozarēs. Prezidenta Trumena atbildība valsts saimnieciskās dzīves kātošanā ir liela, bet arī Džons Luiss ir atbildīgs ne tikai pret ogļračiem, bet arī **pret Amerikas nāciju.** —la—

Jānis Dāliņš,
pasaules rekordists soļošanā

Neparasts starts

Ir dažādi apstākļi, kādēļ sportistam gaidītās uzvaras vietā dažkārt jāsamierinās ar zaudējumu. Daudzi šie iemesli skatītājam paliek nezināmi, bet par vienu tādu gadījumu šoreiz pastāsta mūsu soļošanas pasaules rekordists Jānis Dāliņš.

Skriešanas un soļošanas sacīkstes „Quer durch Berlin" kādreiz bija ļoti populāras ne tikai Vācijā, bet visā Eiropā. Parasti piedalījās dažādu naciju pārstāvji — daudzi simti sportistu. Ar retiem izņēmumiem sarīkojums katru gadu notika maija pirmajā svētdienā. Sacensības risinājās Berlines ielās 25 km distancē. Tajās piedalījušies arī vairāki Latvijas skrējēji un soļotāji. No daudzajām atmiņām pastāstīšu ne skaistākās, bet kādu pavisam nepatīkamu mirkli.

Tas bija 1937. g. pavasarī, kad grupa latviešu soļotāju atkal devāmies uz Berlīni. Notika mans piektais starts šajās plašajās sacīkstēs. Gādību par mums uzņēmās Latvijas sūtniecības darbinieks Nikolajs Zēbergs, kas tagad ir DP YMCA's vadītājs Austrijā. Šo sporta cilvēku pazinu jau vairākus gadus. Bijām ļoti labi draugi un tādi palikām arī pēc šī notikuma.

Gādīgā Zēberga vadībā sacīkšu rītā ieradāmies sporta laukumā, no kura bija paredzētēs starts. Tur mūs pieteica sacīkšu rīkotājiem. Sporta tērpos ģērbtuvēs mazliet nervozējām un gaidījām, kāmēr mūs aicinās laukumā, jo ārā līnēja un bija drēgni. Arī mūsu pārstāvis bija mūsu tuvumā, gaidot vāciešu pavēstīto starta brīdi. Dzirdējām, ka knāda blakus ģērbtuvēs aprimusi un kļuvām uzmanīgi. Neklausīdami Zēberga iebildumiem, ka neesam vēl aicināti, tomēr atstājām telpas. Tavu brīnumu: nonākot gaitenī mūsu ausis sasniedza starta šāviena troksnis! Aizmirsuši soļošanas noteikumus, skriešus devāmies laukā un gandrīz pamirām no pārsteiguma: visa lielā soļotāju grupa naski cilpoja laukuma izejas virzienā! Bija nosoļoti jau apmēram 200 metri. Mani tautieši skrēja pāri laukumam un pievienojās pārējiem dalībniekiem, bet mani vācieši pazina. Notvēruši aiz rokas tie apjautājās, ko es vēloties. Kad biju izskaidrojies, vajadzēja paiet ap 20 metru atpakaļ līdz starta vietai. Starters angļa mierā paveica savu darbu, sasita plaukstas un nu beidzot arī es varēju sākt soļojumu . . Pārējie dalībnieki jau tuvojās laukuma izejai, bet man, skatītāju smieklu pavadītam, vēl bija jāveic viens aplis laukumā.

Galu galā toreiz ieguvu 3. vietu. Mūsu ļoti nepatīkami pārsteigtais pārstāvis ilgi prātoja par visu piedzīvoto. Beigās tomēr arī viņš samierinājās, jo nokavētie 300 vai 400 metri bijuši sacīkstes sākumā un 25 km distancē pietiekami laika visu atgūt. Bet cilvēks mācās līdz kapa malai: pēc 1937. gada es vēl 2 reizes startēju Berlīnē, taču biju ļoti uzmanīgs un startu gan nekad vairs nenokavēju!

Jānis Dāliņš soļošanas sacīkstēs šovasar Hamburgā

LATVIEŠU BOKSERU UZVARA AUSTRIJĀ

Sporta darbinieki R. Plūme un H. Baumanis novembra vidū organizēja Vācijā dzīvojošo latviešu bokseru startu Austrijā. Brauciens notika bez mūsu emigracijas sporta vadības atļaujas, par ko abi augšminētie darbinieki brīdināti. Pēc daudziem pārpratumiem, grūtībām un neērtā ceļojuma mūsu sportisti beidzot tomēr pārkļuva Vācijas robežai un startēja sacīkstēs Bregencā. Sarīkojums izvērtās par latviešu sporta teicamu reprezentāciju. Turnejā gan nepiedalījās vairāki izcilākie spēki, bet vienību pastiprināja lietuvietis Severinass. Viesi izcīnīja 11:5 uzvaru. Pretinieki bija austrieši, franči un holandieši. Mūsu izlasē startēja vairums Vircburgā dzīvojošo sportistu. No Grēvenes uz Vircburgu pārgājis arī T. Ozolciems. Latviešu vienībā boksējās Zīle, Everštets, Trēgers, Holcmanis, Šmits, Severinass, Ozolciems un Miezītis. Abi pēdējie, kas Latvijā bija teicami peldētāji, tagad ir arī krietni bokseri. Plašajā boksa sarīkojumā Bregencā, kur galvenais tiesnesis bija R. Plūme, ieradās ap 2500 skatītāju. Latviešu sportisti ar savu 11:5 uzvaru izpelnījās apmeklētāju un vietējās preses atzinību.

MŪSU LEDUSHOKEJISTI AUGSBURGĀ

Latvijas ledushokeja vairākkārtējās meistarvienības US dalībnieki Roberts Blukis, Ojārs Ritums un Viesturs Kleinops tagad spēlē Augsburgas vācu vienībā HCA/Hockey-Club Augsburg /. Mūsu sportistus vācieši uzskata par sava sastāva ievērojamu pastiprinājumu. O. Ritums stāsta: „Sacensības sākām jau novembra pirmajā pusē mākslīgā ledus slidotavā Minchene. Patreiz vēl grūtības rada noteikumu jaunināJumi. Tos ierosinājuši kanādieši. Jauno noteikumu princips ir tas, lai jau tā ātrā un skaistā ledushokeja spēle kļūtu vēl straujāka un rastos vairāk izdevību vārtu iegūšanai. Arī spēles laiks pagarināts. Sacensība tagad ilgst trīs reiz 20 minūtes / agrak 3 reiz 15 minūtes /. Pārveidoti noteikumi par aizmuguri. Interesanti vēl tas, ka pretinieka laukuma trešdaļā neatļauti kavēts spēlētājs gūst tiesības netraucēti ar ripu doties vārtsarga virzienā, lai tādejādi vēreiz būtu izdevība iegūt vārtus. Ar visiem šiem jauninājumiem iepazinos nesen Garmišā - Partenkirchenā, kad tur viesojās Šveices valsts vienība un Davosas hokeja klubs ar saviem slavenajiem uzbrucējiem brāļiem Ķaţini un Toriani, ko šveicieši dēvē par „ni" mainu." Ir domāts arī par pārējo latviešu ledushokejistu iesaistīšanu HCA vienībā Augsburgā. Interesentiem rakstīt Ojāram Ritumam: Georg Brachstrasse 6, b. Hantung, Augsburg-Pfersee, Bayern.

Freds Džeksons — nelaimīgākais cilvēks Anglijā

Londonas laikraksts „News Chronicle" ziņo par ļoti īpatnēju nodomu, kas, protams, var notikt vienīgi futbola sporta mātes zemē Anglijā: ogļu sindikāta vadība nopietni apsverot jautājumu, lai darba ražības celšanai čaklākiem strādniekiem prēmiju veidā izsniegtu ieejas kartes Anglijas futbola kausa izcīņas fināla spēlē. Ogļraču arodbiedrības ģenerālsekretārs Arturs Horners šo plānu no sirds apsveic, bet kāds ogļracis paskaidro, ka noteikti labāk saņem „Cup-Ticket", nekā algas paaugstinājumu par 5 mārciņām nedēļā. Gandrīz neatrisināms uzdevums ir vienīgi Anglijas futbola savienībai, jo nav viegli šim nolūkam apgādāt 2000 vai 3000 ieejas kartes. Kausa izcīņas fināls notiks tikai 1947. gada pavasarī, bet Vemblejas stadionā visas vietas jau sen izpārdotas!

Pasi angļi atzīst, ka gandrīz nelaimīgākais cilvēks viņu zemē ir Freds Džeksons — Vemblejas stadiona biroja šefs. Viņu vienmēr ienīst, jo neviens cits cilvēks futbola draugiem tik bieži nav teicis „nē" kā Džeksons, nespēdams apmierināt ar ieejas kartēm milzīgās ļaužu masas. Cilvēki pat melo un krāpj, lai tikai iegūtu „Cup-Ticket" un redzētu lielāko no lielākajiem futbola notikumiem, kurā ik gadu ierodas arī Anglijas karalpāris. Pedējais glābiņš parasti ir melnais tirgus. To tomēr spēj izmantot tikai naudīgie ļaudis: stāvvietas biļete, kas maksā 3,5 šiliņu, „sakāpj" līdz 30 šiliņiem un arī tas skaitas lēti.

Freda Džeksona darbs tiešām nav viegls. Atkal un atkal pie viņa ierodas sporta cienītāji, kas nozaudējuši savas nopirktās ieejas kartes. Protams, vairāk ir krāpnieku nekā īsto nozaudētāju. Ļoti „plāni" gājis kādam tēvam, kura gadu vecais dēlēns gluži viekārši sakošļājis biļeti un pie tam vēl aizrijies. Laimīgi, ka izdevies saglābt biļetes nelielu stūrīti, kas tad bijis pietiekams pierādījums dublikāta iegādei. Gandrīz neticami, ka pats Džeksons kopš 1924. gada, kad viņš sāka tagadējo darbu, vēl ne reizi nav redzējis kausa izcīņas finālu! Vēl 5 minūtes pirms spēles beigām viņš ir azņemts savā birojā. Tiešām — futbola moceklis!

Starp citu: Anglijas futbola kausu 1946. g. pavasarī izcīnīja Derby County vienpadsmits, kas finālā pieveica Charton Athletic vienību 4—1. Vēl interesanti zināt, ka kauss, par ko tik daudz sprież un runā, nav oriģināls. Īsto kausu 1895. gadā Birminghemā nozaga. Tikai 1910. gadā angļi beidzot ieguva jaunu kausu, kas arī vēl šodien ir Anglijas futbolistu skaistākais sapnis. A. Šm.

⁂ Garmišā 2. decembrī vācu b-bas „Naturfreunde" sarīkojumā sākās kursi slēpošanā. Kursu absolventi iegūs Vācijas slēpotāju instruktora nosaukumu. Piedalās arī latvieši J. Kārkliņa, J. Riņģis, V. Skrastiņš, A. Reimanis, R. Upe un V. Lagzdiņš. BALK jaunatnes un sporta daļa šoziem paredz rīkot slēpošanas kursus iesācējiem, ko savlaicīgi izziņos.

⁂ Ar lielu interesi sekojam Dienvidvācijas meistarības izcīņai futbolā, jo vairākas vācu spēcīgākās vienības mums labā atmiņā no latviešu izlases futbolistu nesenās turnejas dienvidos. Sevišķi vērojam Schwaben Augsburg vienpadsmita gaitas. Šajā Augsburgas spēcīgajā vienībā pastāvīgs līdzdalībnieks ir Latvijas ievērojamais vārtsargs Jānis Bebris, kas ar savu prasmi un atjautīgo spēles veidu arī svešumā apliecinājis sevi par lielisku futbolistu. Augsburgas laikraksti vairākkārt atzinuši, ka Bebris ir klases vārtsargs. Meistarsacīkšu pēdējā svētdienā Schwaben viesojās Ašafenburgā un pieveica turienes Viktoria vienību 4:1. Augsburgieši, kam meistarības sacensību ievadījumā ļoti neveicās, tagad gūst arvien teicamākas sekmes. Lielāko pārsteigumu šoreiz sagādāja F.C. 1860 München, kas ar latviešu izlases futbolistiem rudenī spēlēja 4:4 neizšķirti. Mincheņieši pārspēja līdz šim bez zaudējumiem esošo Stuttgarter Kickers izlasi 2:0! Dienvidvācijas meistarsacīkstēs pēc 9 spēļu kārtām vadībā ir 1. F.C. Nürnberg vienība, kurai pašreiz 16 punktu. Ar 13 p. ieguvumu seko pagājušā gada meistars VfB. Stuttgart.

Ak, Milton! Mēģini atcerēties, vai tu gribēji man ko teikt?

„LATVIJAS" ABONEMENTS

maksā 4.— RM mēnesī. Sludinājumu maksa: 2.— RM par sludinājuma rindu; piederīgo meklēšanas sludinājumi līdz 4 rindām 4.— RM, garāki par 4 rindām pēc parastā tarifa.

Abonementa pieteikumi, sludinājumi, naudas pārvedumi un korespondence adresējama „Latvijai", (13b), Günzburg/D., Bürgermeister-Landmann-Platz 7.

Neizlietotus manuskriptus, ja nav pieliktas pastmarkas atpakaļ sūtīšanai, neuzglabā.

Ar autora vārdu vai iniciāļiem parakstītajos rakstos izteiktās domas nav katrā ziņā arī redakcijas domas.

Fabians fon Šlabrendorfs

Kā vācu virsnieki mēģināja nogalināt Hitleru

PIRMAIS AUTENTISKAIS STĀSTS PAR TO, KĀ KARA LAIKĀ ORGANIZĒTI ATENTĀTI PRET HITLERU

Fabians fon Šlabrendorfs ir viens no ļoti nedaudzajiem vācu virsniekiem, kam pēc nesekmīgā atentāta pret Hitleru 1944. gada jūlijā izdevies dzīvam izkļūt no Gestapo güstām. Tagad viņš amerikāņu nedēļas laikrakstā „The Saturday Evening Post" publicējis rakstu par to, kā organizēti atentāti pret Hitleru. Šlabrendorfa raksts ir pirmais plašākais ziņojums par šiem nesekmīgajiem mēģinājumiem ar varu gāzt Vācijas diktātoru. Amerikāņu izmeklēšanas iestādes atzinušas Šlabrendorfa atklājumus par tādiem, kas pilnā mērā atbilst patiesībai.

Pirmo reiz pasaule uzzināja, ka Vācijā noorganizēta aktīva pretestība naci režīmam 1944. gada 20. jūlijā, kad izjuka atentāts pret Adolfu Hitleru. Vairāki citi mēģinājumi līdz šim vispār nav pieminēti.

Arī es nevaru apgalvot, ka zinu visu. Jādomā, ka nav neviena dzīva cilvēka, kas varētu pateikt visu, kas rīkots pret Hitleru. Lielāko daļu no visiem pretestības vīriem nogalināja Gestapo. Varu pastāstīt tikai to, ko pats uzzināju, būdams viens no daudzajiem, kas centās atbrīvot Vāciju no Hitlera jūga.

Neviens no mūsu pasākumiem nebija pēkšņas iedomas rezultāts. Mēs nebijām sīka konspirātoru grupa, kas gribētu improvizēt puču. Es stāstīšu par rūpīgi organizētu, pastāvīgu vācu pretestības kustību. Šī kustība izauga no antinacistu opozicijas, kas pastāvēja jau pirms tam, kad Hitlers sagrāba varu, un kas turpināja darboties līdz kara beigām.

Es pats biju Hitlera pretinieks jau kopš studiju laikiem 1928. gadā. Kopā ar draugiem nodibināju Halles Universitātes pretnacisma grupu. Toreiz jaunības pārgalvībā ar lielu prieku traucējām nacistu sapulces un kaitinājām viņu gauleiteri.

Pēc augstskolas beigšanas turpināju politisko cīņu, kļūdams par palīgu augstam Prūsijas iekšlietu ministrijas ierēdnim Herbertam fon Bismarkam. Tas bija slavenā dzelzkanclera mazmazdēls. Darbodamies šai Berlīnes ministrijā iepazinos ar Hansu Berndu Gizeviusu, kas vēlāk kļuva ievērojams pretestības kustības darbinieks un bija arī viens no galvenajiem lieciniekiem kara noziedznieku prāvā Nirnbergā.

Kad 1933. gadā varu sagrāba Hitlers, likās skaidrs, ka ierednis vairs nevarēšu būt. Atstāju Berlīni un kļuvu advokāts. No politiskas darbības gan pilnīgi neatteicos, bet, nebūdams centrā, tomēr varēju vadīt tikai sīkākas provinces pretestības grupas.

Mana īstā aktivitāte pretnacistu kustībā sākās 1938. gadā, kad atkal atgriezos Berlīnē. Stāvoklis tad bija ievērojami uzlabojies. Sīkās Hitlera pretinieku grupas vairs nenovājināja viena otru ar savstarpējiem strīdiem. Neviens gan neatteicās no saviem uzskatiem, bet kopīgā mērķa dēļ bija panākta vienošanās par sadarbību.

Mans vecais draugs Bismarks iepazīstināja mani ar ģenerāli Hansi Osteru. Tas bija augsts ierēdnis pretizlūkošanas nodaļā. Un piepeši es konstatēju, ka esmu iekļuvis pašā pretestības centrā. Ģen. Osters bija vecs ierindas virsnieks, spēcīga rakstura un ar asu prātu. Viņš jau sen bija slepeni darbojies pret Hitleru. Tagad viņš bija viens no galvenajiem pretestības vadītājiem. Izmantodams savu posteni pretizlūkošanas nodaļā, viņš, tā teikt, Gestapo degunā galā organizēja sadarbību ar citiem ģenerāļiem pret Hitleru. Bez šī militāristu balsta, pretestības kustība būtu bezspēcīga, jo Vācijā vairs nebija demokratijas, kur valdnieku var atcelt ar balsošanu.

Ostera darbu atvieglināja viņa šefa admirāļa Vilhelma Kanarisa nostāja. Šis admirālis, kas bija pretizlūkošanas nodaļas priekšnieks, ienīda Hitleru un nacionālsociālismu. Viņš pats domāja, ka ir jau par vecu, lai pats aktīvi piedalītos pretestības kustībā, bet viņš labvēlīgi slēpa Ostera darbību un atļāva tam brīvi rīkoties pēc paša ieskatiem.

Šai laikā pirms kara mūsu labākie balsti armijā bija vācu virspavēlniecības šefs ģenerālpulkvedis Verners fon Fričs un armijas ģenerālštāba šefs ģenerālpulkvedis Ludvigs Beks. Vienu no šiem sabiedrotajiem mums tomēr drīz atņēma. Gestapo uzzināja Friča nostāju. Viņu nodeva tiesai it kā par homoseksuālitāti. Lai gan šai prāvā viņu pilnīgi attaisnoja, agrāko posteni viņam vairs nepiešķīra. 1939. gadā viņu Polijā nejauši nogalināja.

Bet sadarbība ar citiem augstiem virsniekiem turpinājās. Tolaik jau bija skaidrs, ka karš nenovēršams. Tāpēc mūsu kustības vadītāji nolēma, ka būs pareizāki nogaidīt, kamēr tas patiešām sāksies tāpēc, ka armija, uz kuru pretestība visvairāk varētu balstīties, kara laikā iegūtu daudz lielāku svaru. Tad mūsu draugi armijā daudz vieglāk varētu reālizēt puču.

Viens no svarīgākajiem pretestības mērķiem šai laikā bija stiprināt sakarus ar ārvalstīm, it īpaši ar Angliju. Arī mani neilgi pirms kara aizsūtīja uz Angliju, kur apmeklēju vēlāko koloniju ministru lordu Loidu un pastāstīju viņam, ka drīzumā sāksies karš, ka tas iesāksies ar uzbrukumu Polijai un arī to, ka Anglijas centieni panākt vienošanos ar Krieviju nesekmēsies tāpēc, ka Hitlers gatavojas slēgt līgumu ar Stālinu. Lords Loids lūdza atļauju sniegt šo informāciju ārlietu ministram Halifaksam.

Satikos arī ar Vinstonu Čerčilu. Iesāku sarunu ar vārdiem: „Es neesmu naci, bet esmu lojāls patriots." Čerčils uz to atbildēja: „Es tāpat." Man nav pašlaik iespējams atklāt, ko mēs runājām pēc tam.

Pēc uzdevuma paveikšanas atgriezos Vācijā. Sākās Hitlera uzbrukums Polijai. Mēs, pretestības vīri domājām, ka beidzot mūsu laiks ir klāt. Bijām izstrādājuši plašu plānu.

Kādreizējais vācu virspavēlniecības štāba šefs ģenerālpulkvedis Kurts fon Hameršteins bija atsaukts no atvaļinājuma un iecelts par kādas armijas komandieri pie Reinas. Viņš bija viens no niknākiem Hitlera ienaidniekiem. Bija paredzēts, ka Hitleru uzaicinās apmeklēt šo armiju, lai viņš personīgi varētu iepazīties ar armiju, kam jākaro pret frančiem. Kad Hitlers ierastos, ģen. Hameršteins apcietinātu viņu un atceltu no varas.

Ievadījuma darbi veicās labi. Apmeklējuma laiku noteica vēl iekams cīņas Polijā bija noslēgušās. Tad Hitlers piepeši atsauca savu piekrišanu pieteiktajam apmeklējumam. Skaidrs, ka viņš par mūsu sazvērestību nekā nezināja, bet viņam bija gandrīz pārdabiska nojauta, kur viņam personīgi varētu draudēt briesmas. Drīz pēc tam Hameršteinu pa otram lāgam atvaļināja un ieskaitīja rezervistos. Viņš mira 1942. g.

Pagāja vairāk nekā divi gadi pēc Hameršteina plāna izjukšanas kamēr mūsu pretestības kustība atkal bija sagatavojusies atentātam pret Hitleru. Uzvarai Polijā sekoja negaidīti viegla uzvara Francijā. Būtu bijis psiholoģiski neiespējami vērst uzvarētāju vācu armiju pret Hitleru. Tikai liela neveiksme varētu mazināt Hitlera slavas spožumu tautā un armijā.

Mani pašu iesauca armijā 1939. g. oktobrī. Sākumā mani kā rezerves virsnieku nosūtīja uz rietumu fronti. Biju gandrīz pilnīgi izolēts. 1941. g. sākumā atkal varēju pievienoties pretestības darbiniekiem, jo mani pie sevis izsauca ģenerālmajors Henings fon Treškovs. Tas bija ievērojams Hitlera pretinieks. Biju satricis viņu neilgi pirms kara sākšanās un pēc tam uzturēju ar viņu kontaktu. Tagad viņš bija štāba pirmais virsnieks Austrumfrontes centrālā armijas grupā. Viņš atsauca mani pie sevis par sakaru virsnieku. Tas ļāva man atkal tieši piedalīties sazvērestībā pret Hitleru.

Jau 1941. gadā paredzējām pirmās neveiksmes Krievijas kara gājienā. Treškovs nolēma izmantot šo stāvokli. Viņam bija gara saruna ar centrālās armiju grupas virspavēlnieku feldmaršalu Fedoru fon Boku. Šai sarunā viņš plaši attēloja militārās neveiksmes iespējas un visu vainu uzvēla Hitleram.

Sirds dziļumos Boks ienīda nacismu, bet viņš bija negrozāmi lojāls pret Hitleru. Iekams Treškovs paguva nobeigt, Roks pielēca kājās, dusmās trīcēdams izskrēja no istabas un sauca: „Es nepieļaušu uzbrukumu fireram! Es aizstāvēšu fireru pret katru, kas gribēs tam uzbrukt." Es sēdēju priekštelpā un visu dzirdēju. Bija skaidrs, ka pievērst Boku mūsu plāniem neizdosies.

Nākošās nedēļās visvairāk biju nodarbināts diviem uzdevumiem. Pirmkārt, pastāvīgi lidodams no austrumu frontes uz Berlīni un atpakaļ, uzturēju sakarus starp pretestības kustības dalībniekiem frontē un mājās. Bez tam apkalpoju mūsu sakarus ar Angliju. Bieži satikdamies ar Zviedru iebraucējiem Berlīnē. Vēlāk izrādījās, ka šie sakari ar zviedriem bija ļoti vērtīgi. Bet tas bija daudz vēlāk.

Vienā no saviem braucieniem uz Berlīni 1941. g. rudenī uzzināju no ģen. Ostera, ka rietumfrontes virspavēlnieks feldmaršals Ervins fon Viclēbens gatavo militāru triecienu pret Hitleru. Nelaimīgā kārtā nevarēju apstiprināt viņu cerības, ka pasākumu varētu atbalstīt arī Boks. Viclēbens nolēma atlikt pasākumu līdz tam laikam, kad būs izārstējies, jo tobrīd slimoja. Kāmēr viņš bija slimnīcā, Hitlers atcēla Viclēbenu no amata.

(Turpinājums seķos)